

XVII. évfolyam
11. szám
ROMALAP
2009. november
Ára: 300 Ft

*Ádvent: a várakozás megszentelése.
Rokona annak a gyönyörű gondolatnak, hogy
„meg kell tanulnunk vágyakozni az után,
ami a miénk”
(Pilinszky János: Hitünk titkairól)*

LD

„LUNGO DROM”

HOSSZÚ ÚT

Szent András hava Őszutó Enyészet hava

November az év tizenegyedik hónapja a Gergely-naptárban. Neve a latin *novem* (kilenc) szóból származik, mivel november eredetileg a római naptárba az év kilencedik hónapja volt, mielőtt a január és február hónapokat hozzáadták az évhez. A népi kalendárium Szent András havának nevezi.

Mindenszentek napja: november 1.

III. Gergely pápa a VIII. században indította útjára mindenszentek ünnepét, azért, hogy a kereszténység elismerése után szentté avatottakról is emlékezzenek meg. Ő tette a „Szent Szűznek, minden apostolnak, vértanúnak, hitvallónak és a földkerekségen elhunyt minden tökéletes, igaz embernek” emléknapijává azzal, hogy 732-ben a Szent Péter-bazilika egyik mellékkápolnáját mindenszenteknek, vagyis az egyház szentjeinek ajánlotta. A mindenszentek ünnepét IV. Gergely pápa helyezte november 1-jére és tette egyetemes ünnepé.

Halottak napja: november 2.

998-ban **Szent Odilo** clunyi apát elrendelte, hogy a halottakról szentmiseáldozatokkal és zsolozsmákkal emlékezzenek meg. E szokás a 12–13. században terjedt el, s a mai napig fennmaradt. A naptárban név szerint meg nem említett szentek napja. A katolikus egyházak tanítása szerint ezen a napon az élő és elhunyt hívek egy közösséget alkotnak. A katolikus egyházban a *Mindenszentek* utáni nap a tisztító-tűzben szenvedő lelkek emléknapija.

E nap estéjén szokás a sírok megtisztítása, feldíszítése, s este **gyertyák, mécesek gyújtása**, kivilágítják, „hogy az örök világosság fényeskedjék” az elhunytak lelkének. Úgy tartják, hogy e napon „hazalátogatnak” a halott családtagok.

Ilyenkor az emberek otthon nemcsak halottjaik számára terítettek meg, de szokás volt a koldusok étellel való megajándékozása is. Az ismeretlen földben nyugvók emlékének a temetőkereszt körül gyújtanak gyertyát. Néhol máglyát gyújtottak, miközben folyamatosan harangoztak. Ezen az estén otthon is gyertyát égettek, annyi szálat, ahány halottja a családnak van.

**Szent Hubertus napja,
a magyar tudomány napja: november 3.**

Szent Hubertust a **vadászok, erdészek, lövészcéhkek védőszentje**. A legenda szerint **Hubert**, aki hercegi család elkenyezetett sarja volt és csak a világi örömöknek élt, egyszer nagy-pénteken vadászni ment. Hirtelen föltűnt előtte egy szarvas, amely keresztet viselt az agancsai között. Hubertust a látomás annyira megrázta, hogy teljesen megváltoztatta életét.

A szarvas, amely keresztet viselt az agancsai között

Ő lett Lüttich első püspöke, akinek a szentelését a pápa végezte. A legenda szerint, amikor a pápa a püspöki öltözetet átadta, hiányzott a stóla. Ekkor megjelent egy mennyei angyal, aki stólát nyújtott át neki. A stólát erekleve gyanánt őrzik, és máig azokra teszik, akiket veszett kutya harapott meg.

Ugyanakkor e napon tisztelgünk a tudomány előtt is, a Magyar Tudósok Világtalálkozóján 1996-ban született dön-

ROMA LAP
Megjelenik havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon: 06-56/420-110 – Fax: 06-56/514-331 – Levelezési cím: 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – e-mail: otka77@citromail.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu
A lapot szerkeszti a szerkesztőbizottság. – Tervezőszerkesztő: Gudmon András

Felelős kiadó: **Farkas Flórián**
Címlapon: LD archívum

Nyomdai munkák: **KARCAGI NYOMDA KFT.**

Felelős vezetők: **Márkusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea** ügyvezető igazgatók

ISSN 1216-982X

tés értelmében, annak emlékére, hogy 1825. november 3-án **Gróf Széchenyi István** birtokainak egyévi jövedelmét ajánlotta fel a Magyar Tudós Társaság – mai nevén Magyar Tudományos Akadémia – megalapítására.

Márton napja: november 11.

A gall származású **Márton** 316-ban, Pannóniában született, a középkorban rendkívül népszerű szent volt Közép-Európában. A sereg elhagyása után remeteként élt, majd 375-ben Turones-ben (ma Tours, Franciaország) kolostort alapított. A város püspökének választotta, a Márton-napi libafogyasztás és a szent élete itt kapcsolódik össze: a szerény Márton **a legenda szerint a libák közé bújt el**, hogy elérje püspökké választását, de a madarak gágogásával elárulták rejtekhelyét.

A tavasztól ősziig legeltetett, télen pedig istállóban tartott állatok betelelésének hagyományos időpontja volt e nap. Úgy tartották, ha a disznóól tetejébe ágat szúrnak, akkor megvédik az állatokat a pusztulástól, tavasszal ugyanezzel az ággal terelték ki a malacokat. Ezen a napon a kanászok a disznótartó gazdáknak ágas-bogas vesszőket (**Szent Márton vesszeje**) vittek ajándékba, hogy annyi malac legyen, ahány ága van a vesszőnek. Cserébe a gazdák béles-adót, vagy rétes-pénzt fizettek.

A napon hatalmas lakomákat rendeztek. **Bornak Szent Márton a bírāja** – mondták, hiszen ekkorra megforrt az újbor is. Úgy tartották, minél többet isznak e napon, annál nagyobb egészség lesz. Ilyenkor vágják le a libákat. A közhitel szerint „aki Márton-napon libát nem eszik, egész évben éhezni fog”. Az elfogyasztott libák csontjaiból **időjárást is jósoltak**: a fehér és hosszú csont havas telet, a barna és rövid csont enyhe telet jelentett. További időjóslás volt, ha aznap hó esik, enyhe lesz a tél, de ha Márton „barna lovon jön”, akkor kemény tél várható.

Füstmentes nap: november 17.

Az Egészségügyi Világszervezet kezdeményezésére lett november 17-e füstmentes világnap. E napon azt hangsúlyozták, hogy a dohányzóknak nincs joga ahhoz, hogy ártsanak nem dohányzó embertársaik egészségének. Az alapötlet 1971-re nyúlik vissza, amikor Massachusetts állam kormányzója arra kérte a polgárokat, hogy egy napig ne dohányozzanak, és a pénzzel, amit aznap így megspórolnak, támogassák a helyi középiskolát.

Szent Erzsébet napja: november 19.

Szent Erzsébet, II. András király leánya volt. A „**rózsacso-da**” fűződik a nevéhez: a királyleány kötényében vitt ételmaradékot a koldusoknak, ám a király meglátta, és kérdőre

vonta. Erzsébet ijedtében azt mondta atyjának, hogy rózsákat visz kötényében. A király megparancsolta, hogy azonnal bontsa ki kötényét, mert nyilvánvaló a hazugság, hiszen novemberben nem nyílnak a rózsák. A lány ijedten nyitotta szét a kötényét, amiből azonban ekkor csodák csodájára rózsák hullottak ki.

Katalin napja: november 25.

Katalin, alexandriai királylány, a IV. században halt mártírhálált keresztény hitéért. Híres volt okosságáról, ezért lett az **egyetemek, tudósok, diákok védőszentje**.

E naphoz kapcsolódik a férjjeslő hiedelem, a „**Katalin-ág**”. A lányok vízbe tették többféle fa – lehetőleg más kertjéből ellopott – ágait, ezeket elnevezték, s amelyik kizöldült és kivirágzott karácsonyra, olyan nevű kőrt vártak a jövő évben. Ugyanakkor azt tartották, hogy a legények, ha egész nap böjtölnek, éjjel megálmodhatják, ki lesz a feleségük.

Katalin-nappal zárult az úgynevezett „**kisfarsang**” időszaka. A Katalin-napi bál országsszerte elterjedt volt. Ezzel ért véget az őszi lakodalmass időszak.

Időjósló nap: ha Katalin kopog, a karácsony locsog.

Véradók napja: november 27.

Az életeket mentő véradókra emlékezünk e napon. Első alkalommal 1957. november 27-én adtak át kitüntetések a sokszoros véradóknak, ezért ünnepeljük a jó szolgálatot tevő embereket ekkor a Magyar Vöröskereszt javaslatára.

András napja: november 30.

András apostol halász volt. A hagyomány szerint átlósan ácsolt keresztben halt meg, innen kapta a nevét az „**andrás-kereszt**”.

Neve napja után kezdődik az adventi időszak, a csendes készülődés, a várakozás időszaka.

Hívták **disznóölő** Szent Andrásnak is, mivel András-nap után kezdődött a disznótorok ideje.

Szokás volt András napján **megfokhagymázni az olajtókat** a farkas ellen, nehogy elvigyék a jószágot. Az **ollót össze-kötötték** ezen a napon, mert ha nyitva maradna, a farkas csak elvinné a jószágot.

Az esztendő legjelentősebb **házasságjósló, házasságvarázsló napja**. A közösségi férjjeslőásokat a fonóban végeztek a lányok: gombócfőzéssel, ólomöntéssel, és egyéb praktikákkal próbálták jövődöbelijükre következtetni.

Andrást fehér lovon járóznak, azaz **havat hozó** napnak tartották.

Barack Obama

A MAGYAR ROMÁK MIATT AGGÓDIK OBAMA

❖ A magyarországi romákról és a válságkezelésről beszélt *Barack Obama*, amikor átvette az új washingtoni magyar nagykövet megbízólevelét – erről a diplomata, *Szombati Béla* nyilatkozott a rövid beszélgetés után. A néhány perces beszélgetés során a magyar diplomata szerint a válságkezelésről és a roma integrációról volt szó. Obama bátorító szavakat mondott a magyar kormány politikai és gazdasági törekvéseiről és megjegyezte, hogy Magyarország számára az elkövetkező évtized legnagyobb kihívása a roma integráció lesz. Obama már korábban is jelét adta annak, hogy figyelemmel követi a magyarországi válsághelyzet alakulását. Felfigyelt a magyarországi romahelyzetre, az elmúlt években Washington többször jelezte, aggódik a cigányokkal szembeni előítéletek miatt.

Obama az elnöki hivatalnak Szombati által előzetesen megküldött nyilatkozatára adott írásos válaszában az szerepel, hogy az Egyesült Államok és Magyarország hosszú időre visszatekintő barátságot ápol egymással. „Történelmünk legnagyobb alakjai egymástól merítettek ihletet”, amivel közvetve utalt egyebek mellett *Kossuth Lajosra*, akit nagy csodálattal és tisztelettel fogadtak a tengerentúlon. Az elnök méltatta Magyarországot NATO-beli szerepvállalásáért, és megköszönte, hogy Magyarország segítséget nyújt Amerikának egy guantánamói fogoly befogadásával, hozzájárulva ezzel a börtöntábor mihamarabbi felszámolásához.

MŰKÖDÉSKÉPTELENNÉ VÁLHAT A ROMA DIÁKOKAT TÁMOGATÓ KÖZALAPÍTVÁNY

❖ 85 millió forinttal kevesebb juthat jövőre a cigány diákok továbbtanulásának támogatására. *Teleki László*, az MSZP cigány származású képviselője ennyi pénzt csoportosítana át a Magyarországi Cigányokért Közalapítványtól a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Roma Oktatási Alapjához. A politikus azzal indokolja javaslatát, hogy a pénz az óvodából az iskolába lépés segítésére, valamint az alternatív pedagógiai módszerek elterjesztésére kell. A Magyar Hírlapnak a roma diákokat támogató közalapítvány elnöke azt mondta: ha a 400 milliós költségvetésükből 85 milliót elvesznek, az működésképtelenné teheti szervezetüket és 13 ezer roma fiatal tanulmányait veszélyezteti.

ROMA ÉS FEKETE VILÁGZENÉVEL ZÁRUL A NEW YORK-I MAGYAR KULTURÁLIS ÉVAD

❖ Az *Extremely Hungary* Csordultig magyar elnevezésű New York-i és Washingtoni Magyar Kulturális Évad záró hetén új kiállítással, különleges kabaréval, tudományos tanácskozással és világzenével ünnepelték a magyar kultúrát New Yorkban. Megnyílt a *Revolutionary Voices: Performing Arts in Central & Eastern Europe in the 1980s* című kiállítás a New York Public Library for the Performing Arts-ban, ahol a kelet-európai rendszerváltás 20. évfordulója alkalmából mutatták be a művészetnek a politikára gyakorolt hatását.

A New York-i Magyar Kulturális Évad hétvégén ro-

ma és fekete világzenei programmal zárult. A *Fire+Fire* című koncert a két meghatározó kisebbség zenei kultúrájának azonosságait, illetve különbségeit mutatta be. A roma világzene területéről *Fatima Muhammad; Szalóki Ági* és a *Budapest Bár* tagjai köztük *Farkas Róbert* és *Szakcsi Lakatos Béla* brillíroztak.

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGON A SZOCIÁLIS KÁRTYA ÜGYE

❖ Alkotmánybírósághoz fordult az Újkorcsoport nevű civil szervezet a szociális kártya monoki bevezetése miatt. Véleményük szerint a monoki képviselő-testület által alkotott rendelet ellentétes a szociális törvényben és az alkotmányban foglaltakkal. Ezen túlmenően az önkormányzat olyan területen is szabályozási igénnyel lép fel, amely az önkormányzati törvény alapján nem tartozik hatáskörébe, illetve csak törvényi szinten szabályozható. A szociális kártya korlátozza a természetes személyek önrendelkezési jogát, hiszen megfosztja az érintetteket a szabad belátásukon alapuló döntés jogától.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Monokon november 1-től használhatják a segélyezett a szociális kártyát. Az önkormányzat a kártyára utalja a szociális segély 60 százalékát, 40 százalékát pedig készpénzben kapják az érintettek. A kártyával csak kijelölt elfogadóhelyeken és csak a törvényben meghatározott árukat és szolgáltatásokat lehet megvásárolni.

ROMANAP: KULTÚRÁK TALÁLKOZTAK A MŰVELŐDÉSI HÁZBAN

♣ Minden évben megrendezi a roma napot a Bátaszéki Cigány Kisebbségi Önkormányzat és a helyi roma egyesület, a kultúrák találkozása jegyében. Mintegy százan vettek részt az idei programokon a művelődési házban. Délután Jakab Rita, Elter Istvánné, Csiki János és Székely János amatőr festők munkáiból nyílt kiállítás, ezt követték a kézműves bemutatók és foglalkozások. Nagy sikerrel aratott a népi hagyományörző együttesek műsora, köztük a helyi alkalmi roma együttes fellépése, és az este hétkor kezdődött táncház, a bátai tamburazenekar és bonyhádi Bűdös Vornik közreműködésével.

OLASZLISZKAI GYILKOSSÁG – ÉLETFOGYTIGLANT KAPTAK AZ ELKÖVETŐK

♣ Súlyosbította három vádlott esetében az olaszliszkai emberölés ügyében hozott elsőfokú ítéletet a Debreceni Ítéltábla, hárman életfogytiglant kaptak a **Balla Lajos**, a büntető tanács elnöke által pénteken Debrecenben kihirdetett jogerős ítélet szerint. Összesen legalább 157 évet kapott a nyolc elítélt. Az elsőrendű vádlott, **ifjú Horváth Dezső** esetében a korábban kiszabott 15 éves szabadságvesztést 17 évre súlyosbította a bíróság. A hatodrendű **Fercsák György** és a hetedrendű **Jónás Gusztáv** korábbi 15-15 éves büntetését életfogytig tartó fegyházbüntetésre változtatta, azaz, hogy leghamarabb 30 év után bocsáthatók feltételes szabadsábra.

SIKKASZTÁS, FIKTÍV SZÁMLÁK: MEGKEZDŐDÖTT KOLOMPÁR PERE

♣ Megkezdődött a **Kolompár Orbán** és öt társa ellen indított büntetőügyek tárgyalása a Kecskeméti Városi Bíróságon. **Steigler Lászlóné Rédei Rita** ügyész a vádiratot ismertetve közölte: az Országos Foglalkoztatási Közalapítványtól (OFA) roma munkaerő-piaci szolgáltatóhálózat kialakítására elnyert 13 millió forintos összegből folyósított 7,2 millió forint egy részével valótlan tartalmú számlákkal számoltak el. Emiatt a vád jogosulatlan gazdasági előny megszerzése. A másik ügy pedig az, hogy az OCÖ pénztárából felvett 5 millió 70 ezer forinttal nem számoltak el, emiatt jelentős értékre elkövetett sikkasztás és számviteli fejelem megsértése a vád.

Az OCÖ-elnöke vitatta, hogy tájékoztatást kapott volna a vádirat egy részéről, majd visszakozott

Az OCÖ elnöke a per szerdai tárgyalásán vitatta, hogy tájékoztatták volna a vádirat azon részéről, miszerint a roma munkaerő-piaci szolgáltatóhálózat kialakítására elnyert 13 millió forintos összegből 7,2 millió forint jogosulatlan megszerzésével gyanúsítják. Ő 2,7 millió forintról tudott – mondta –, majd azt kérte, hogy néhány percig konzultálhasson védőjével. Az egyeztetést követően elnézést kérve visszavonta korábbi állítását, ám rövidesen újabb – tíz perc – szünetet kért és kapott a bírótól, ez után a tárgyalás Kolompár Orbán két másik ügyével kapcsolatos kihallgatásával folytatódott.

Kolompár nagyothall és nem tudta, mivel vádolják

Kolompár Orbán állítólag még 2004 őszén több alkalommal utasította arra az OCÖ pénztárát, hogy különböző összegeket fizessen ki neki utólagos elszámolásra. Így több mint ötmillió forintot vett fel, amit később nem számolt el, a pénzt pedig nem fizette vissza. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítványtól felvett pénzekkel kapcsolatban az OCÖ elnöke továbbra is azzal védekezik, hogy nem vett részt a projekt bonyolításában. A hétfői hatóság meghallgatással ellentétben Kolompár már nem emlékezett, hogy mikor írta alá a pályázatot. A hét elején még 2006. december 7-ét jelölte meg, most arra hivatkozott, hogy kicsit nagyothall és fáradt volt a két nappal ezelőtti jegyzőkönyvezésen. Arra kérdésre, hogy a felesége gyakran hoz-e veszteségekkel járó döntéseket (Zor Kft. ügyvezetője **Kolompár Orbánné**), az OCÖ-elnök azt válaszolta, hogy majd a harmadrendű vádlott ad választ. Kolompár annak ellenére nem tud a pénzmozgásról, hogy a cégben 50 százalékos tulajdonnal bír. Az ügyész afelől is érdeklődött, hogy miből gondolta a vádlott, hogy ha nincs pénze a Kiskunmajsai Roma Érdekképviselői Szervezetnek, akkor a számlákat miből tudják majd kifizetni – erre Kolompár nem adott egyértelmű választ. A tárgyalás ezen szakaszában volt egy érdekes fejlemény, miszerint az OCÖ-elnök nem tudta pontosan, hogy mivel vádolják. Ötperces technikai szünetet kellett tartani, míg a védője elmagyarázta, hogy mekkora összegről van szó.

Összeállítottuk: az MTI, a Hír Tv,
a nol.hu, az Origo és a Romnet hírei alapján.

A hónap hírei • A hónap hírei

A 2010. évi költségvetés a cigányság megsarcolása

Az Európai Fejlesztési és Újjáépítési Bank (EBRD) november 2-án közzétett jelentése szerint a kelet-európai növekedési modellek hiányosságait felerősíti a gazdasági válság. Az EBRD szerint Magyarország is azok közé az országok közé tartozik, ahol a válság sokáig elhúzódik majd. A 2010. évi költségvetés tervezetét illetően ez utóbbi kijelentés hatványozottan igaz a már eddig is mélyszegénységben élők számára.

A 2010. évre tervezett költségvetés több helyen tartalmaz olyan drasztikus elvonásokat, amelyek közvetetten valamennyi szegény embert, köztük a cigányokat is súlyosan érintik:

A 2010. április 30-a után született gyermekek esetében a gyermekgondozási segély (gyes) időtartama egy évvel lerövidül, a gyermekgondozási díj (gyed) jogosultsági időtartama az előzetes biztosítási jogviszony hosszához igazodik.

A családi pótlék és az öregségi nyugdíjhoz kötött szociális ellátások összege két évig nem emelkedik, továbbá a családi pótlékra való jogosultság korhatára csökken, a gyermek 23 éves koráról 20. évben kerül meghatározásra.

A gyermekgondozási segély és a gyermekgondozási díj megkurtítása álságos módon az anyák munkába

való visszatérési lehetőségét jelenti a kormány szerint. A valóságban azonban úgy tűnik meg ez a juttatás a harmadik évben, hogy az anyákat nem várja munkahely, amely a család megélhetését biztosítaná, sem pedig bölcsődei férőhely, ahová a kisgyermekét elhelyezhetné.

A tervezet szerint célzottabbá és hatékonyabbá válnak a társadalmi juttatások, takarékosabbá válik az állami intézményrendszer működtetése.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az önkormányzatoktól történő nagymértékű forráselvonás is elsősorban az egyes településeken élő szegény sorsú állampolgárok életét teszi nehezebbé.

A kistépülések önkormányzatai a csőd szélére kerülnek, nem tudják ellátni a megnövekedett feladatellátást a lecsökkentett támogatásból. Az önkormányzatok által fenntartott iskolák kevesebb pénzhez jutnak, is-

mét a gyermekek látják kárát a spórolásnak.

A szociális ellátás ellehetetlenül, az ellátórendszer nem lesz képes kielégíteni – munkahelyek és jövedelem híján – a megnövekedett igényeket, s az egyetlen mun-

kalehetőséget jelentő köz-célú munkáknak a finanszírozási lehetősége sem lesz meg.

Idén július óta „élvezhetjük” az ÁFA kulcs 20%-ról 25%-ra való emelését: minden fogyasztásért, az alapve-

tő élelmiszerekért, az energiáért is többet kell fizetnünk.

Az infláció okozta áremelkedéssel a lakosság fogyasztása nagymértékben visszaesik, s a pénzsűke miatt még jobban visszaesik a fogyasztás. Kevesebb pénzből ugyanis a háztartások eleve kevesebbet tudnak vásárolni, ha pedig az árak emelkednek – mivel a szolgáltató áremelésre kényszerül – még kevesebbet fog-nak.

Több alkalommal hallot-tuk már: „nem emelkedik a gáz ára”, jövő évtől – az előző évekhez hasonlóan, újból felemelt áron vásárolhatjuk meg a meleget.

Az egészségügytől történő forrásmegvonás következtében nem lesz pénz a megelőzésre, a népegészségügyi költségekre, az egészség-nevelésre.

A cigányság körében – ahol a várható élettartam legalább 10 évvel kevesebb, mint a nem cigányoké – kiemelt figyelmet kellene fordítani az egészségmeg-őrzésre. A támogatások csökkentésével azonban a legszegényebb aprófalvak

cigány lakossága különösen súlyos helyzetbe kerül, egy-szerre sújtja a szegénység, a magas betegségrányok, il-letve az, hogy közvetlenül lakóhelyén nem fér hozzá majd bármikor azonnali or-vosi ellátáshoz.

A költségvetési tervezet közvetlenül (nevesítve) több olyan forrást megszüntet vagy csökkent, amelyek közvetlenül a cigányság élethelyzetének javítását, integrációjuk megvalósítá-sát célozná.

Az 1996 óta egyre sikere-sebb és eredményesebb ci-gány ösztöndíjrendszer (Ma-gyarországi Cigányokért Közalapítvány) a **Med-gyessy-kormány** idején még hatékonyan működhetett központi forrásból. A 2004. évi költségvetés még 1 mil-liárd 135 millió forintot adott erre a célra, azonban 2008-ban ez már csak 600 millió forint volt, 2010-re pedig a költségvetési tervezet mind-össze 400 millió forintot tar-talmaz.

A javaslatok további el-vonásokra tesznek javasla-tot, ellehetetlenítve az esély-egyenlőségi programokat, a halmozottan hátrányos hely-zetben lévő cigány gyer-mekek felzár-kóztatását. A javaslat har-minc száza-lékkal csök-kenené az esélyegyen-lőségi és in-tegrációs ok-tatási pro-gramok támo-gatását. Le-sújtó, hogy éppen **Teleki László** szo-cialista kép-viselő módo-sító javaslata szerint továb-bi 85 millió

forintot kellene elvonni. Ez már nem csupán azt jelenti, hogy csökkentett létszám-ban támogatják majd ösztöndíjjal a hallgatókat, hanem teljes egészében ves-zélyeztetik a program meg-valósíthatóságát.

A kormány lassú halálra ítélte a cigányság fontos médiumát, a Ráció C-t, amely 2008-ban még 80 millió forintot, 2009-ben már csak 40 millió forintot kapott a költségvetéstől, 2010-re mindössze 35 millió forint az előirányzat.

A Gandhi Gimnázium költségvetési támogatása megalakulása óta minden évben nagy nehézségek és súlyos viták árán valósult meg. Mostanra olyan hely-zetet teremtett a kormányzat, hogy esetleg adminisztratív eszközökkel fogják lehetet-lenné tenni a működést – a kuratórium létszámának drasztikus csökkentése árán.

Miközben naponta a költ-ségvetési számokat olvassuk, hallgatjuk, emlékezünk a közelmúlt eseményeire is. Az Oktatási és Kulturális Mi-nisztérium egyes vezetőinek felelősségét az ügyészség vizsgálja, a munkát 2010. ja-nuár végéig meghosszabbí-tották. Közben azonban a mi-nisztérium a belső vizsgálatot lezárta, mintegy felülírva az ügyészség döntését. Úgy tű-nik minden rendben van, per-

sze a felelősség kérdése, ille-tve az Útravaló Program fi-nanszírozási forrása továbbra is kérdéses.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium előző vezetője „sikeresen” belebukott az Út a munkához elnevezésű programba, mert úgy kép-zelte visszavezetni a munka világába a segélyen tengő-dőket, hogy különböző nevű közcélú munkaprogramok-ban foglalkoztatná őket. Ennek költségeit nagyrészt a már egyébként is túlterhelt és elszegényedett helyi ön-kormányzatokra hárította, és az ő feladatukká tette a fo-lyamatos szervezést is. Ez a program ellehetetlenült, hi-szen a költségvetés rend-kívül sok pénzt vett el az ön-kormányzatoktól. A volt mi-niszter-asszony ezt nem érezte meg, hiszen azóta is miniszteri megbízottként te-vékenykedik jó fizetésért egy olyan főhatóságnál, ahol van miniszter, államtitkár és több szakállamtitkár is.

A közvetlen költség-vetési elvonás összege, amely nevesítve és el-különítve a cigányság céljaira szolgáló pén-zek csökkentését je-lenti: 2,5 milliárd fo-rint.

A képek forrása: Internet

Cigány sorskérdések és orvoslásuk

A 2011 Kör baráti közösségként, szellemi műhelyként folytatja tevékenységét. Tagjai neves szakemberek, tudósok, akik rendszeres eszmecserék keretében vitatnak meg a mai magyar társadalom változásaival kapcsolatos kérdéseket. Egy szimpózium keretében a cigányság sorskérdéseivel foglalkoztak. A Magyar Szemle októberi számának melléklete teljes egészében e témával foglalkozik, ebből válogattunk.

Kulin Ferenc irodalomtörténész, egyetemi oktató:

Két ideológiai erőtere van a cigány politikának, és a magyar sajátosság itt az, hogy ezek nem egyszerűen különböznek, s nem is csupán szemben állnak, hanem elkecseseredett harcot is vívtak, vívnak egymással. Az egyik a balliberális ideológiai erőter, a másikat pedig mondhatjuk nemzetinek vagy konzervatív ideológiai erőternek. [...] El kell érni, hogy a magyar közvélemény egésze előtt egyértelművé váljék: melyek voltak a balliberális cigánypolitika – bár jóhiszemű, de – kártékony elemei, s mik voltak azok a durva manipulációk, cinikus kampányfogások, amelyek kizárólag önző hatalmi törekvéseiket szolgálták.

Nagyon sok jellemzője közül mi a lényege ezeknek a szembenálló ideológiáknak? [...] Az egyik etnicizálja a cigánykérdést, és igyekszik dezintegrálni a magyar társadalmat. A másik pedig nemzeti kérdésként, államtársadalmi kérdésként kezeli azt, és abból indul ki, hogy amíg valami munkanélküliségi probléma, addig munkanélküliségi probléma és nem cigányprobléma. Amíg valami egészségügyi probléma,

addig egészségügyi probléma és nem cigányprobléma. Tehát, ha következetesen végigvisz egy kormány nagyon szigorú egészségpolitikai elveket, foglalkoztatás-politikai elveket, akkor ezzel a cigánykérdés oroszlánrészét is megoldja. Mindez persze nem jelenti azt, hogy azokhoz a nagyon sajátos ügyekhez, amelyek tényleg csak a cigányság körében lehetők fel, ne kellene különös tapintattal közelíteni. Áz, hogy melyek ezek a nagyon sajátos ügyek, az csak akkor válik láthatóvá, ha előbb a szociális gondokat – etnikai háttérüktől függetlenül – kezelni tudjuk. S akkor ki fog derülni, hogy a cigány sajátosságok nem korlátozódnak a nyelvi-kulturális identitásra. A balliberális ideológiai erőterben ez majdnem kizárólagos fontosságúnak tűnt, s ezért az ő diskurzusukban a cigánykérdés súlypontja mindig áttolódott a magyar cigányság anyanyelvi közösségeit – tehát a körülbelül 15 százalékot érintő problémára. Úgy beszéltek az oktatás, a nevelés reformjáról, mintha az egészre vonatkozhatna az a követelmény, hogy lehetőséget kell biztosítani a cigány nyelv elsajátítására stb. Azt

mondom, igen, lehetőséget kell biztosítani, de semmiféle nyomást nem szabad gyakorolni rájuk, nehogy a több száz éve magyar anyanyelvű cigányság úgy érezze, hogy neki most meg kell tanulnia ősei nyelvét ahhoz, hogy integrálódjék Európába. Gondoljunk bele, hova vezetne, ha ezt az elvet próbálnánk érvényesíteni az évszázadok során asszimilálódott népcsoportokkal szemben! Ezeket a trükköket le kell leplezni, és közben tényleg megadni ennek a kisebbségnek belüli kisebbségnek kulturális identitása őrzésének a lehetőségét. Semmiképpen nem olyan fordulatra gondolok tehát, ami hátrányos lehet a nyelvüket beszélő romák számára. [...]

ÚJ FOLYAM XVIII. 9-10. MELLÉKLET BUDAPEST 2009. OKTÓBER

MAGYAR SZEMLE

2011 KÖR

CIGÁNY SORSKÉRDÉSEK ÉS ORVOSLÁSUK SZIMPÓZIUM

Granasztói György történetész, egyetemi tanár, a Batthyány Lajos Alapítvány elnöke: A magyarországi cigányság nehézségei, ebben biztosan nincs vita köztünk, igencsak számosak, bonyolultak és sokrétűek. Tehát akármelyikről kezdünk gondolkodni, mindig valamilyen új probléma jön szembe, és ez szerintem két

dologgal függ össze. Egyrészt természetesen a cigányságot bénító nehézségekkel, de másrészt azzal, hogy a válságát élő magyar társadalom tagjai vagyunk valamennyien. A nagyobb általánosabb válaszokat is nélkülözzük, amelyeknek a hiányában nehéz megválaszolni azokat a kérdéseket, amelyek a cigányságra, mint társadalmunk fontos alkotó részére illenek. Azért is zajlik veszélyes terepen ez a tisztázni szándékozó gondolkodás, mert az átláthatatlannak láttott és hitt, valóban bonyolult társadalmi valóság, fogódzók hiányában sokakat, jó szándékú embereket is rákényszerít egy alapján véve tartalmatlan, de kényelmes egyszerűsítésre, divatos kifejezéssel élve a rasszista beszédmódra. Miközben jól tudjuk, hogy maga a cigányság igencsak megosztott. Jelentős hányada mélyszegénységben él és a társadalom periferiájára szorult, ám ez korántsem tekinthető cigány sajátosságnak, hiszen nagyon sok nem cigány ember is hasonló helyzetben van. [...] Ugyanakkor vannak többé-kevésbé tudatosan vállalt identitásuk alapján elkülönülő olyan cigány emberek is, akik jobban, sőt kifejezetten jól élnek.

A gond az, hogy az elmúlt években hiányzott a megfelelő politikai program, és nincs olyan előrevivő dinamizmus sem a társadalomban, amely biztatást és távlatot adna a társadalmi szakadás áldozatai számára. Ez cigányokra és nem cigányokra is vonatkozik. A választ, rövidtávon – ahogy itt ez most már többször is elhangzott – a szakadás kezelésére hivatott foglalkoztatáspolitikai, oktatáspolitikai és az egészségügy fogja megadni, amelyek együtt a leendő új komplex kormányzati politikának a három pillérét jelentik. A foglalkoztatáspolitikai már hosszú-hosszú ideje

nem talált megoldást arra, hogy a munkaképes korú lakosságnak közel a fele nem dolgozik. Ez európai viszonylatban nagyon rossz arány, hiszen az Európai Unió által elvárt arány 30 százalék. De az oktatáspolitikai is ide tartozik. [...] A legjobb oktatáspolitikai és a legjobb oktatási rendszer is szét fog porladni, ha nincs mögötte foglalkoztatás, illetve munkavégzési lehetőség.

„Sokkal többet kell tennie az államnak, kormánynak, egyházaknak, önkormányzatoknak, a társadalom minden közösségének, de magának a roma társadalomnak is, hogy a többségi társadalom és a nemzeti kisebbségek az integráció harmonikusabb fokára jussanak.”

(Mádl Ferenc)

Példaként mondom, 1985 óta tanítok az ELTE Bölcsészkarán, és cigánygyerekekkel nem találkoztam a diákjaim között. Megint szembe találjuk magunkat azonban valamivel, ami nem egyszerűen cigányprobléma. Jelenleg az a helyzet, hogy társadalomnak kb. 20–30 százalékát teszik ki azok, akik a gyerekeiket egyetemre képesek küldeni és felsőfokú tanítatásukat fedezni tudják. Olyan tandíj bevezetését például magam kifejezetten igazságosnak tartanám, amely ezt a társadalmi igazságtalanságot kívánná csökkenteni. Vagyis a befolyt tandíjnak nem az egyetemeknek, még kevésbé az államnak a költségvetését kellene növelnie, hanem olyan független alapba kellene kerülnie, amely a társadalmi fölzárkóztatás érdekében a legleszakadtabb helyzetben lévő honfitársaink, benne a cigányság jó képességű gyermekeit segítené a továbbtanulásban.

A piacorientált gondolkodásmód, amely most egy nagy válsághoz érkezett el a hitelválsággal és a bankválsággal szerte a világban, újraértékeli az államnak a sze-

repét és új problémákat fog fölvetni. Ma itt a hosszú ideje a meglévő, sőt növekvő magyarországi társadalmi szakadás egyik következményéről és gerjesztőjéről, mindenképpen hazánk egyik kulcsproblémájáról beszélünk. Éppen emiatt válik erkölcsi kérdéssé. Ezt a válságot gerjesztő bajt azért látjuk olyan súlyosnak, mert egynek látjuk a saját társadalmunkat, mint laza közössé-

get, és a mostani helyzet éppen emiatt elfogadhatatlan számunkra. Mert a szakadás nem szüntethető meg a nélkül, annak kívánalma nem válik az erkölcsünk részévé, sőt a politikai gondolkodás részévé. Tehát az, hogy ezt a helyzetet nem lehet elfogadni, erkölcselenség belenyugodni a jelenlegi helyzetbe. Mindez, jöllehet nemcsak a cigányokra vonatkozik, mégis, a cigányság érdekeit felismerve, azokat támogatva kell osztozni a sorsukkal. Ismétlem, azért nehéz a helyzet, mert miközben keressük a megoldást a cigányság problémáira, azokat egy egészében beteg társadalomnak az általános gyógyítása jegyében kell kezelni.

Bod Péter Ákos közgazdász, egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Bank volt elnöke: Mindaz a problémátömeg, amivel foglalkoztam többször is ennél az asztalnál, annak csak egyik része, sőt a kisebb része maga a romaügy. Hiszen az adatok azt mutatják, hogy a szegénység és a mélyszegénység és bizonyos szubkultúra kialakulása az egyáltalán Magyarországon sem, és

nyilván máshol sem ilyen eredetű. És ez azért is fontos, mert a megoldásoknál – most itt természetesen roma politikában gondolkozunk, de igazából nagyobb általános kérdés, hogy hogyan működhet egy társadalom úgy, hogy az elvileg munkaképes lakosság egyharmadának semmi intézményes kapcsolata nincs a gazdasági rendszerrel. Erre én rögtön azt mondom – a közgazdaságtudomány védelmében –, hogy a piacgazdasági rendszerbe, ami máshol működőképes, Magyarországot nem számítom be a sajátos átmeneti zavarai miatt. Tehát a piacgazdaságot nem azzal kell megítélni, mint amilyen a magyar gazdaság, mert akkor odajutnánk, mint hogy ha a fehér civilizációt a mai Magyarország alapján ítélnék meg.

A piacgazdaságban, hogy ha a termelékenység ugyan kicsi, de a bér is kicsi, akkor az a munkaerő foglalkoztatható, tehát a tőkés szempontjából nem problematikus az, hogy ha valaki képzetlen, csak akkor kevesebb lesz a bére. Ezért tehát az Egyesült Államokban, amelyik „elég” kapitalista ország, nem meglepő módon a munkaképes lakosság 80 százaléka dolgozik. Az európai kultúrában 70 százalék dolgozik, Magyarországon 51 százaléka. A jóléti rendszer Amerikában nem annyira nagyvonalú, az európai nagyon nagyvonalú és a magyar megkülönböztetően extrém módon és betegesen nagyvonalú, ami mögött én rögtön azt írtam föl, mikor a Feri azt mondta, hogy közgazdasági megoldás kell, fölírtam nagy betűkkel, politikai megoldás kell. Ugyanis a szegény ember és a roma nem azonos, de most rakjuk össze őket. Kinek lehet fontos? Fontos lehet a politikának, mert egy ember egy szavazat, fontos lehet az egyháznak, mert egy ember egy lélek, a gazdaság szem-

pontjából is fontos, mint termelési és fogyasztói tényező, de ez a három egészen különböző struktúra, és én azt látom, hogy nálunk a politika telepedett rá az ügyre, és fogta, és ezt a hárommillió embert berakta egy jóléti ellátórendszerbe. [...]

Vizi E. Szilveszter orvos, agykutató, farmakológus, az MTA volt elnöke: Magyarország jövőjét illetően a cigányok jelenthetik a munkaerő-utánpótlást. Ha ebből a szemszögből nézzük meg, és ha nem akarunk Kárpát-medencei, magyar államhatáron kívüli magyarokat importálni, márpedig nem akarunk, akkor ebből kell megoldani a hiányt. Viszont ehhez tanulni kell. Akár a kétféle iskola-rendszerben. Az nagyon fontos. Jelen pillanatban azért nem alkalmazható, és azért változott meg, amit mondtatok, az adatok, hogy 95 százalékban most megfordult, hogy 95 százaléka a férfiaknak nem dolgozik, mert a modern gazdaság nem igényli a kézi munkaerőt. Régen nálunk a kutató ásták, az utakat kézzel, ásóval építették. Ma ilyen már nincs. Egyetlenegy faluban sincs. Tehát egész egyszerűen a modern, 21. században megszűnt a munkalehetőség, az egyszerű, primitív munkavégzés szempontjából. [...] Nagyon nagy szükség van elitképzésre a szakképzéssel egy időben. Azért, hogy legyen példakép. Legyen ortopédsebész professzor, aki cigány, de kimondja, hogy én az vagyok. Egy másik probléma. Teljesen érthetetlen. Liberális média uralkodik nálunk. Liberális tévécsatornák. Kérem, kit mutatnak be? [...] Ami negatív példa. Gyűlöletet, irigységet kelt a cigányság körében. Miért nem mutatnak be sikeres zenészeket? Miért nem mutatnak be sikeres tudósokat? [...] A liberális televíziózás vagy média ugyanolyan

diszkriminatív, mint bármelyik másik.

Kodolányi Gyula, a Magyar Szemle főszerkesztője: Nem tud egy új oktatáspolitikát új foglalkoztatáspolitikát nélkül célt érni. Ennek számtalan aspektusát elmondtátok, hogy hogyan lehet, vagy nem lehet munkahelyeket teremteni. De biztos, hogy itt csak akkor lesz változás, ha megszűnik ez a kóros foglalkoztatáspolitikát.

Van egy kulcsmondat: a munka becsületét helyre kell ebben az országban állítani.

**„Egy új oktatáspolitikát új foglalkoztatáspolitikát nélkül nem tud célt érni.
A munka becsületét helyre kell állítani.”**

Itt van az óriási baj. Amerikában, idézték, tudjuk, hogy 80 százalékos a foglalkoztatottság. És mindnyájan, akik ott járunk, tudjuk, hogy a munka ott – sajnos a Rákosi-korszakbeli jelszót kell idéznem – becsület és dicsőség dolga. Az amerikaiak szeretnek dolgozni, vagy ha nem szeretnek is, nem mondják. És 80 éves korukig dolgoznak, ha tudnak. Itt az a nagy baj, hogy a Kádár-korszakbeli attitűd a munkához valójában nem változott meg. Volt 1990-ben egy felrendülés. Úgy érzem, hogy a rendszerváltozás elején javult a hangulat és a mentalitás. A cigányság is várt valamit, sokuknak valami sikerült, most viszont a szemléletben oda süllyedtünk le, ahol a 70-es években voltunk.

Király Miklós jogász, az ELTE Jogtudományi Kar dékánja: Voltak sikeresebb periódusok, a legnagyobb kudarc az valóban a 90 utáni, a rendszerváltozás utáni szakasz. De hát az előtte való évtizedeknek is megvoltak a maguk problémái. Jogászként és oktatóként én csak két kérdéssel foglalkoznék.

[...] Én a jogi karon tanítok, és valóban, az elmúlt húsz évben nem találkoztam cigány származású tanulóval. Ezt nem nagy örömmel hallok, rendkívül aggasztó ez a helyzet. Egészen más, mint néhány évtizeddel ezelőtt. Akkor sem mondom, hogy jelentős számban, de azért a rendszerváltozás előtt voltak. Sőt volt vállaltan cigány származású oktató is a jogi karon. Ehhez képest a helyzet megváltozott, és ez miért különösen rossz? Ugye, nyilván minden felsőoktatási intézménynek és pályának

megvan a maga missziója, de hogy ha nincsenek jogászok, ez azt jelenti, hogy a társadalom szervezésének egyfajta sajátos tudásával rendelkező szakemberek nem jelennek meg a cigányság körében. Akik tudják, hogy hogyan működik az igazságszolgáltatás, a közigazgatás, hogyan lehet pályázni, és lehetne ezt sorolni, tehát a szegregálódáshoz járul hozzá ez a folyamat.

Mádl Ferenc jogász, volt köztársasági elnök: Hozzáértő, avatott embereknek bizonyos fogalmakról – szegregáció, integráció, a pozitív diszkrimináció –, amelyek megjelennek bármelyik politikai, ideológiai erőterében, de programképzések gondolati folyamataiban is, ezekről érdemes volna szisztematikus, komoly igényességgel elemző írást közölni [...] társadalompolitikai és pedagógiai elméleti mélységekkel, a kriminalitás összefüggéseire is kiterjesztve. [...] Ezeknek a fogalmaknak a kapcsán különösen világosan kellene szólnunk, mert ezek sajnos részben szitokszóvá váltak. A pozitív diszkrimináció részben szitokszó, részben

pont az ellenkezője. Mind filozófiailag, mind pedagógiailag, mind tudománypolitikailag komolyabb elemzés segítséget nyújthat számunkra, gondolkodó magyarok meg a politikus számára, akiknek ezekben az ügyekben majd átgondolt lépéseket kell tennie.

Fodor István villamosmérnök, az Ericsson Hungary volt elnöke: [...] kérdés az, hogy közgazdasági vagy politikai program kell-e. Szerintem egyik sem. Sem ez, sem az. Professzionális program kell. [...] a roma-kérdés nem független attól, hogy az összerkölcsi, a társadalmi tudat milyen szinten van. [...] A cigányság önszerveződése: Ameddig a cigányság nem tesz magában belül a rendet, hogy újra helyére kerüljön ez a kisebbség, addig nem lehet előre lépni. A társadalmi beágyazódást helyre kell állítani, ezt pedig csak a cigányság tudja megoldani. Méghozzá az etnikai sajátosságokra építve. Ezt már régebben el kellett volna kezdeni. Tudom, hogy a politikai eszközként használt cigányság megosztott pontosan ezért, mert eszközként használták. De enélkül nem fog menni az integráció. [...]

Mit lehet kezdeni a már tíz évnél régebb óta munkakerülővel, egészséges munkanélkülikle? Vissza lehet-e hozni őket a munka világába valahogy, vagy nem? Lehet-e erre speciális módszert, eszközt találni, mert ők mégiscsak az előbb-utóbb mobilizálódó cigány társadalmon belül fertőzést, rossz példát jelentenek. Az is nagy kérdés, hogy a helyzetnek megfelelő program készül-e. Nem ugyanaz a helyzet, mint hét évvel ezelőtt. Itt a süllyedésnek megfelelő programok szükségesek. Főleg a komplexitásában jelenik ez meg. Minél teljesebb és párhuzamosan indított progra-

mokra van szükség. Az is fontos, hogy szinkronizálni kellene ezeket, mert különböző csoportokat érintenek ezek a programok, tehát ezeket szinkronba kell hozni. [...]

Ami a munkahelyeket illeti, [...] csak ott van munka-

hely, ahol a gazdaság működik. 90 százalékban a munkahelyeket a gazdaság termeli, azt nem lehet mesterségesen létrehozni. Magyarországon itt nagy gondok vannak. És kimondhatjuk, hogy magától ez így nem fog megoldódni.

Kulin Ferenc:

Balítéletek, tennivalók és esélyek A megoldás nehézségei és esélyei

A cigányság helyzetének különös paradoxona, hogy materiális létfeltételeik éppen akkor váltak tűrhetetlenné, amikor a jog és a politika szférájában szinte korlátlan mozgástér nyílt meg a számukra. Ha a kelet-közép-európai térség egyes államai vonakodtak is a kisebbségi jogok rájuk is alkalmazható értelmezésétől, az Európai Unió kikényszerítette ezt, s láthatólag számon is kéri tagjaitól a legalapvetőbb demokratikus játékszabályok betartását. Ha az Unió részéről csak formális gesztusokról lenne is szó, a cigánypolitika általa teremtetett új dimenziója akkor sem hagyható figyelmen kívül, hiszen a cigányság önszerveződése és érdekérvényesítése szempontjából fontos szerephez juthatnak a brüsszeli és strasbourgi fórumok. Félő azonban, hogy lényeges változást előidéző érdemi intézkedések Európától sem várhatók. Nem azért, mintha az ágazati politikákban – foglalkoztatás, egészségügy, oktatás – felhasználható uniós források jelentéktelenek lennének, s még kevésbé azért, mert okunk volna kételkedni intézményeik segítő szándékának őszinteségében. Szkepszisünk inkább azért indokolt, mert az Uniónak sincsenek politikai eszközei ahhoz, hogy a szociális feszültségeket generáló gazdasági folyamatokat ellenőrizze, s még kevésbé ahhoz,

hogy a piac logikájával szemben társadalmi érdekeket részesítsen előnyben. Az igazi integráció pedig csak akkor kezdődhetne el, ha a piac logikája – saját hosszabb távú érdekeit követve – maga igazodna egy-egy térség humán erőforrásainak adottságaihoz, és nem mindig a legnagyobb haszonnal kecsegtető projektjeihez keresné a kész – vagy az olcsón kiképezhető – munkaerőt. Azok a „munkaerőpiaci reintegrációs programok”, amelyek pályázatok útján elnyerhető állami vagy uniós forrásokra támaszkodnak, alkalmasak lehetnek a tűzoltásra: egy-egy település vagy egy-egy szakmai közösség számára komoly segítséget jelenthetnek, de nem képesek megfordítani azt a tendenciát, amely a mélyszegénységbe zuhanók táborának dinamikus növekedéséhez vezetnek. Egy átfogó és mélyreható európai cigánypolitikai programnak nem az volna a feladata, hogy a jelenleginél nagyobb hatásfokkal kompenzálja a szabad piacgazdaság által okozott károkat, hanem hogy magának a gazdaságnak a mechanizmusaiiban juttassa érvényre a társadalmpolitikai racionalitást.

Persze – a már említett okok miatt – döreség volna azt várni, hogy az Unió csúcshintézményeiből induljon ki ilyen horderejű kezdeményezés. Az európai integ-

ráció folyamatában semmi olyan lényeges fordulatra, minőségi változásra nem számíthatunk, amelyhez a döntő impulzust ne a tagállamok egyértelmű politikai akarata adná. Azon legyünk, hogy megérlelődjék és kifejeződjék ez a politikai akarat! Tisztában kell lennünk azzal, hogy az európai cigányság többsége a mi – kelet-közép-európai – térségünkben él, s hogy a népesedési előrejelzések alapján a cigánykérdés valamennyi dimenzióját e térség társadalmainak kell megoldania. A magyar állam cigánypolitikája ezért több irányban is szolgálhatja az európai integráció ügyét. Túl azon, hogy a legnagyobb hazai kisebbség életminőségé-

kel szemben, tudnunk kell, hogy a magyar cigányság polgárosulásának még a rendszerváltozást követő időszakból is vannak folytatható előzményei. Nem véletlen, hogy „mind számáranyukat tekintve, mind abszolút mértékben jóval kevesebb roma emigrált Magyarországról, mint a többi kelet-európai országból”, s hogy a legnagyobb cigány szervezet, a Lungo Drom több száz helyi vezetője tett hitet – a 2009 tavaszán rendezett parlamenti konferencián – a kettős identitás vállalásának értelméről, azaz a többségi magyar társadalommal való együttélés és együttműködés mellett. Azok a hazai és uniós források sem veszttek

„A Lungo Drom több száz helyi vezetője tett hitet a kettős identitás vállalásának értelméről, azaz a többségi magyar társadalommal való együttélés és együttműködés mellett.”

nek normalizálása eminens belpolitikai érdek, a magyarországi cigányság civilizálása (felzárkóztatása) a szomszédos államok számára is mintát kínálhat. Egy összehangolt és sikeres térségi cigánypolitika pedig Európa egészének is a javára lenne, mert megóvná a posztkommunizmus legsúlyosabb társadalmpolitikai problémájának exportálásától. A huszonegyedik órában vagyunk. A késlekedés azzal a súlyos kockázattal jár, hogy – hadra fogható, képzett, s a maga érdekeit képviselni tudó munkavállalók hiányában – a szabad piaci emberkereskedelem más földrészek emigránsaival betelepített munkáskolóniákkal csábítaná ide a tőkét, hogy majd a multik profitjának morzsáiból fedezzük a rasszizmus, a szegregáció és a diszkrimináció elleni küzdelem állami költségeit.

Bármily botrányos vétségeket és mulasztásokat követett is el gazdasági és politikai elitünk a kisebbségek-

mind kárba, amelyek az utóbbi két évtized úgynevezett romafelzárkóztatási programjainak a fedezetét nyújtották. Ha egy részüket felemésztette is a fölösleges adminisztráció, s egy másik hányaduk a korrupció súlylensztőiben tűnt is el, a fennmaradó százmillióknak köszönhetően cigány fiatalok ezrei jutottak az önképzés, a továbbtanulás és a családalapítás lehetőségéhez. S noha a nyomasztó statisztikai összképen ez nem sokat változtat, észre kell vennünk, hogy felnőtt egy új cigány értelmiségi réteg, amelynek politikai tapasztalataival, mozgósító képességével és közéleti ambícióival merőben új szociológiai tényként kell számolnia a politikának. Figyeljünk rájuk, keressük őket is, s próbáljuk meg közösen kimunkálni a következő húsz év társadalomépítésének módszereit!

*Magyar Szemle
XVIII. 9–10. melléklet
Budapest, 2009*

Mi a filozófia?

Hétköznapi ember életét élve, józanészről vezérelve gondolkodunk, cselekszünk, vélekedéseink, meggyőződésünk átvett alapokon nyugszik. A világ mindannyiunk számára meghatározott, mindennapjaink történésein nem gondolkodunk, ösztönösen tesszük, amit kell. De „van-e a világon olyan biztos tudás, amelyben nem lehet ésszerűen kételkedni?” A filozófia eszméivel, gondolataival egyfajta megismerési folyamatot tár elénk mind a világról, mind önmagáról.

A filozófia

A filozófia: a bölcsesség kezdete – jellemezte Platón. A filozófust jelölő görög szó – philosophosz – különbözik a szophosz-tól. A bölcsesség (a lényeg) kedvelőjét jelenti, megkülönböztetve őt attól, aki azt hiszi, hogy a bölcsesség birtokában van. A filozófia lényege nem az igazság birtoklása, hanem az igazság keresése. A filozófia úton-levést jelent. Kérdései lényegesebbek válaszainál, s minden kérdése további kérdést szül. Nem foglалható tételekbe, hitelvekbe: az ember lényegének történeti kiteljesedése ez, melyben maga a lét világosodik meg. Minden filozófia önmaga megvalósításában határozza meg önmagát. A filozófia az élő eszme megvalósulása lesz, s egyszersmind elmélkedés erről az eszméről; cselekvés és elmélkedés erről a cselekvésről, a kettő együtt.

A filozófia lényegéből következik – s ez különbözteti meg a tudományoktól –, hogy semmilyen formában sem igényli az általános elfogadást. Míg a tudomány mindig egyes tárgyakra vonatkozik, addig a filozófia a lét egészét érinti, sokkal mélyebben érint bennünket, mint bármely tudományos ismeret. A tudományokkal ellentétben a filozófiának nincsenek általánosan elfogadott, végérvényes tételei. Egy olyan nézet, amelyet kényszerítő erejű érvek alapján mindenki elfogad, már nem filozófia. A tudós szerint a

filozófia leggyengébb oldala éppen az, hogy általános érvényű tételekhez juttat bennünket, de nem produkál olyasmit, amit megismerésünkkel birtokba vehetünk. Érvénye a megismerhetőnek egy speciális területére korlátozódik. „Célkitűzése olyan tudás, amely a tudományos ismereteket rendszeres egységbe foglalja, megismerő képességének forrása pedig az, hogy kritikailag vizsgálja meggyőződéseink, előítéleteink és hitünk alapját.”

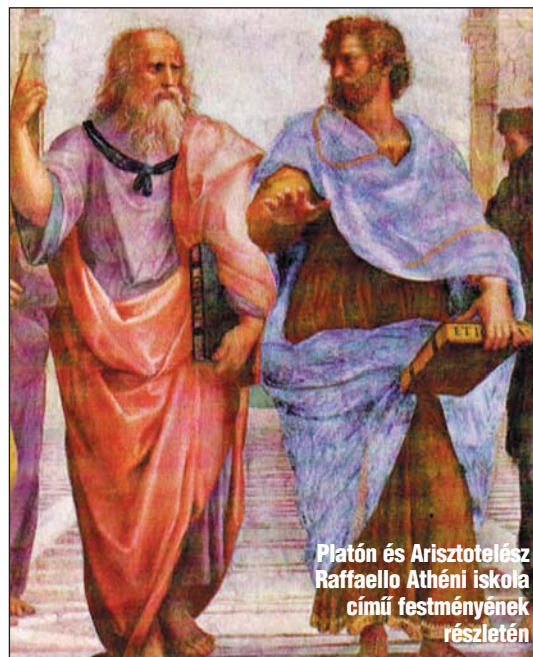
A filozófia kezdetei korábbiak, mint bármely tudomány. Az ilyen tudomány nélküli filozófia léte több vonatkozásban is nyilvánvaló. Először is: szinte mindenki alkalmasnak ítéli magát, hogy filozófiai dolgokban megállapításokat tegyen. Az emberek azt gondolják, hogy e téren előzetes tanulmányok nélkül is lehetséges megállapításokat tenni, és, hogy saját emberi voltunk, tapasztalatunk elegendő a filozófiai véleményalkotásra. Másodszor: a filozófiai gondolatnak mindig saját alkotásunkként kell létrejönnie, mindenkinek magának kell megalkotnia. A filozofálás az emberek veleszületett hajlama, igazolják a gyermekek által feltett kérdések. Harmadszor: a spontán filozofálás a gyermekekhez hasonlóan az elmebetegeknél is előfordul. Negyedszer: a filozófia kikerülhetetlen. Mindig jelen van a hagyomány által közvetített közmondásokban, népszerű filozófiai szövegekben, az uralkodó

közvéleményben, mely az emancipáltság kifejezésben öltött testet, és jelen van a politikai nézetekben, a mítoszokban.

Az ókorban a filozófia – tárgya révén – az isteni és emberi dolgok tudása volt, a létnek, mint létnek az ismeret, minden tudás tudása, minden művészet művésze, s olyan tudomány, mely nem korlátozódik egy bizonyos területre. Ma a filozófia annak az összpontosításnak az elve, amelynek révén az ember – a realitásban való részvétel közben – eljut önmagához. Tudatos továbbépítése sohasem válik teljessé, mindig új és új vállalkozás keretében úgy kell megközelíteni, mint valami élő dolgot.

Milyen körülmények között keletkezett a filozófia?

Honnan jöttünk, hol vagyunk, hová megyünk? Erre alkalmas, hogy feltárjuk az emberi kultúra történetét, a filozófiai gondolkodás történetét. A kettő között nagyon sok kapcsolódás és eltérés

Platón és Arisztotelész
Raffaello Athéni iskola
című festményének
részletén

van. A filozófia a nyugati típusú kultúrának sajátos alkotása, megnyilvánulása, emberi kiteljesedése. Ciceró analógiával használta: a lélek a filozófia nélkül olyan, mint a föld a művelés nélkül.

I.e. VI. században a görög szellemi elit gondolkodásában megérlelődött az igény egy új, a mitológiától alapvetően különböző tudásra. Azzal a felvetéssel éltek, hogy kell lennie a megismerés egy olyan formájának, amely nem függ a megismeréstől, annak hatalmától, státuszától, tekintélyétől és karizmájától. A megismerésnek ez a formája független kell, hogy legyen a produkciótól, a vallástól és attól is, hogy az ismeret milyen formában van jelen. Ez az új megismerésforma csupán egyetlen feltételtől kap: az igazságtól. Értékét pedig attól, hogy a

görögök által először kidolgozott logikai bizonyításnak, eljárásnak (logikai technoi) eleget tegyen. Ez az eljárás mindenki számára elsajátítható, egyaránt használható, alkalmazható, így a tudás is demokratizálódott.

A preszokratika/kozmológiai korszak (i.e. 600-i.e.450) a keletkezésre vonatkozóan kettő alapvető kérdést tett fel: miből és mi minden dolognak a kezdete, kiindulási pontja. A válaszok különbözőek. Arkhe: ez mindennek az alapja; értelemadó alap, amiből minden kiindul. Thalesz szerint a víz. Anaximenesz szerint a levegő. Anaximandrosz szerint az apeiron, vagyis a megfoghatatlan, a megnevezhetetlen. Epheosz, Herakleitosz, Arkhe úgy vélték: mindig minden állandó mozgásban van, valójában a változás a látszólagos. Csak érzékszerveink csalóka működése az, hogy azt hisszük, hogy van állandóság. Ha mindig minden változik, akkor nincs is diszkrét valóság. Állandóság van-e vagy változás? A kettő együtt nem lehetséges. Xenophanesz, az Elea-i filozófia alapítója azt állította, hogy minden nyugalomban van, mozdatlan. Leghíresebb filozófusa (Parmenidész tanítványa) Zenon szerint viszont a repülő nyíl valójában mozdatlan. Elmondható tehát, hogy amit a gondolkodásban igazolunk, az nem igazolható az érzéki tartományban. Az érzékelés és a gondolkodás között alapvető ellentmondás van. Ebből megfogalmazható az emberi megismerés kritikája: általában olyan dolgokat fogadunk el, ami megfelel az érzékelés megismerésének.

A történeti gondolkodás

Sokan támadják, haszontalannak tartják a filozófiát. A filozófia nem tudja igazolni igazságát, de kifejezheti magát, felmutathatja hasznosságát. A filozófia érdek nélküli

törekvés, számára a hasznosság és a jogtalanság kérdései közömbösek – sajátos emberi törekvés ez. A filozófiai gondolkodás tág változatoságához, a világos és értelmes gondolkodáshoz fel kell kutatnunk gondolkodásunknak a történeti alapjait.

A történeti gondolkodás a XIX. századi gondolkodásban kezdődik el, mely egy sajátos logika. Minden egyes jelenkor rendelkezik gondolkodásmóddal, világszemlélettel. A középkori ember vagy más civilizációk még ma sem gondolkodnak történeti módon. A történetiség: az eseményeket, történeteket, alkotásokat kronológiai logikával valamilyen eszme mentén, ideológia mentén, világszemlélet mentén felfűzzük. A történetiség a jelenből visszafelé mutat, a jövő felé valamiféle hipotézissel élhetünk és egy végcélt is meghatározhatunk. A történetiség mindig valamilyen célt feltételez – ezt a keresztény gondolkodás vezette be. Eszerint az emberiség kezdő időpontja a bűnbeesés, az örökkévalóságot a bűnbeesés szakítja meg, az origó a megváltás. Az ember és a világ válását a logikával tudjuk értelmezni. A logika módszere: az okság, ha az előzmények között szoros oksági összefüggéseket mutatunk ki.

A filozófia, mint kommunikáció

A személytelen jelentések és értékek közvetítője csak az értelem és értelem, elme és elme, tehát egzisztencia és egzisztencia közötti kommunikáció. Csak a kommunikációban teljesedik ki minden igazság, csak a kommunikációban lesz életünk nemcsak élet, hanem teljes élet is. Ilyen esetben a védelem és támadás olyan eszközök, amelyekkel nem győznek, hanem közelebb kerülnek egymáshoz a felek. A vita szeretetteljes vitává lesz. A szeretet az, ami alapvetően

közel hozza az egyik embert a másikhoz. Arra kell tehát törekednünk, hogy igaz legyen, hogy vitánk szeretetteljes legyen, mert a szeretet az, ami alapvetően közel hozza az egyik embert a másikhoz. A filozófia célja tehát a kommunikáció. S minden további célja is – a lét megismerése, a szeretetteljes megértés, a megegyezésre való törekvés – végül is a kommunikációban gyökerezik.

A filozófia forrása: a csodálkozás

A mitológiai gondolkodás jóval hamarabb kezdődött, mint a filozófia módszeres gondolkodásnak a története. A kezdet azonban nem azonos az eredettel. Az eredet sokféle lehet. A csodálkozás kérdések feltevésére és véleményalkotásra késztet. A már megszerzett tudásban való kételkedés az embert kritikai vizsgálódásra indítja; az ember világos bizonyosságot keres. Platón mondta, hogy a filozófia ősforrása a csodálkozás. Szemünknek köszönhetjük, hogy „látjuk a csillagokat, a napot és az égboltot. Ez ösztönzött bennünket a mindenség vizsgálatára, ebből nőtt ki a filozófia, a legfőbb jó, amit az istenek az embereknek juttattak”. Főként filozófus adottsága ugyanis az, hogy csodálkozik, hiszen nincs is más forrása a filozófiának. „A csodálkozás döbbsenti rá az embert arra, hogy tapasztalati tudása, melyet a mindennapokban szerzett, tudatlanság.” A csodálkozás tudás megszerzésére ösztönöz. A filozófia az egészként fogott tapasztalati valóság lehetőségének feltételeit kutató kritikai és észtudomány. Platón az Állam című művében a filozófiát olyan tudománynak tartja, amely „felvilágosítást tud nyújtani az örökkévalót, s a keletkezés és romlás miatt nem ingadozó lényegéről. Figyelmünk magára a létre irányul, s nem időznek a tengernyi egyedi dolognál, melyet

mind létezőnek tartandó.” Platón a mindennapi tapasztalat alapvető kritikájából indul ki: lényegi különbség áll fenn a puszta látszat (doxa) és az igazi lét (einaí, lat esse) között.

Valóban csalóka-e a látszat? A mindennapok tapasztalata nem egyenlő a tulajdonképpeni léttel. Platón szerint jelenség az, amit érzékeinkkel észlelünk. Látunk, hallunk, ízlelünk, mégis mindezek mögött megbújik egy másodlagos rész, amely tartalmát tekintve talán fölötte áll az általunk érzékeltnek. A lényeg maga nem érzéki jelenség, hanem a jelenségek alapjául szolgál és bennük fejeződik ki. Az igazi lét nem csupán az általunk észleltekből áll, a megismerés a „szellem szemével” történik. Platón elsőként értelmezi a megismerés folyamatát. Az igazi tudás az elmélkedésből fakad, az ismeret a tapasztalással kezdődik. „A tudatnak arra a belső munkájára törekszik fényt deríteni, amellyel az érzéki adatokból létrehozuk a lényeg, az okság ismeretét”.

Platón gondolatai alapján ugyanakkor a megismerés nem pusztán az érzéki megismerés. Az érzékelésből helyes tudás nem fakadhat. A világ olyan, mint egy barlang: „Mi ebben a nyílásnak háttal, lekötözve ülünk, és csak azokat az árnyképeket ismerjük, amelyeket a barlang előtt tárgyakról, tudniillik az ideákról, a velünk szemközt falra a fény odavetít.” Tehát mindaz, amit érzékelünk, csupán látszat, a valódi létezés, az igazi megismerés az ideáknak a visszaméltatás által történő megismerése. Ez utóbbi meghatározás azért is fontos, mivel a filozófia valóságtudomány, amely a tapasztalatban felmerülő adottságokkal foglalkozik. E szerint a valóság három szempontból vizsgálható, a múlt (a valóság miként lett azzá, ami most), a

jelen (a valóság) és a jövő (a valóság miként alakul majd a jövőben) szemszögéből. Az emberek a már meglévőre alapozva kutatnak új után, s így ahhoz, hogy megismerhessük a jelent, elengedhetetlen a múlt ismerete.

A kérdésfeltevés fő irányait Plátón a szellemi és az érzéki valóság különbözőségében kereste, szerinte a megismerés feltételeire vonatkozó kérdéseket a lét (természet), az én (lélek) és eszme (abszolútum) háromszögében kell keresni. A szellemi, az eszme feladata, hogy egyessítse a létet és az ént. „A lehetséges az igazi tapasztalat.” Az abszolút szellem az Isten, aki a lét és a megismerés elvét jelentette. A szellem az, amely bevezet az igazságba, hogy megismer minden dolgot, áthatol még az istenség mélységein is. A szellem által szabadok leszünk. Nem azt teszi lehetővé, hogy megismerjük Istent, hanem azt, hogy általa ismerjük meg az ismeretlent, így önmagunkat is.

Amikor a kíváncsiság és a bámolat kielégült, akkor jön a kételkedés. Nézeteket halmozunk fel, de a kritikai vizsgálat után valamennyi nézet bizonytalanná vált, minden tételt újabb tétel cáfol. Amíg az energiát a világ dolgainak megismerésére összpontosítjuk, s kétségeinkkel viaskodunk, külső dolgokba merülünk. Önmagunkról megfeledkezve, megelégszünk a tudás megszerzésével, holott a csodálkozás és kételkedés a filozófia legmélyebb eredetforrásai.

Végül a magárahagyottság érzése és félelme önmaga felé fordítja a vizsgálódást. Megváltozik minden, mert a sajátos szituációban észrevesszük önmagunkat. „A filozófia azzal kezdődik, hogy tudatára ébredünk gyengeségünknek és menthetetlenségünknek.” (Epiktétosz) Emberi szituációnkat azonban

úgy is jellemezhetnénk, mint valamennyi világi lét megbízhatatlanságát.

**Platón:
az idea nemcsak
a megismerésnek,
de a létezésnek is
előfeltétele**

Platón szerint az Isten a keletkezés, a létrehozó ok, „aki bizonyos örökkévaló mintákra tekintve alkotta meg a világ dolgait.” A jelenségeket négy elemből építette az Isten: a földből, a vízből, a tűzből és a levegőből, amelyek még maguk is kisebb alkotóelemekből állnak. Az istenek létét úgy említi, mint „csodálatos, matematikai pontosságú mozgások, melyeket csak akkor tudunk magunknak megmagyarázni, ha ésszel bíró lényektől eredeztetjük őket. Az istenek létrehozó bizonyítást kiegészíti egyetemes véleményegyeztetés hangoztatásával: „nem mintha nem volnának, sőt inkább mert nagyon is vannak istenek”. Az istenek léte melletti érve az ateisták ellen szölt, miszerint azok „haláluk előtt kivétel nélkül feladták nézetüket”, ez a tény is az istenek léte mellett szól. „Jók az istenek, minden erénnyel ékesek, s így a mindenről való gondoskodás lényükhöz bensőleg hozzátartozik” – vélekedett Platón, ugyanakkor úgy vélte, hogy az isteni gondviselésnek nem központi célja az emberekkel való törődés, csupán egy nagy egésznek vagyunk részesei. Az istenek léte, az istenek jósága magyarázható a válságos állapottal, mely tulajdonképpen társadalmi okokra vezethető vissza.

Az egyetemes gondolkodás szempontjából rendkívül fontos, hogy Platón volt az, aki elsőként hasonlította össze az idealizmust a materializmussal. A materialisták úgy tartották, hogy a négy elem (tűz, víz, föld, levegő) a természet és a véletlen mű-

vei, azok létrejöttében nincs szerepe „magasabb hatalmaknak”, a Föld, a Nap, a Hold és a csillagok pedig ezekből az elemekből jöttek létre, és teljesen lélektelenek. Így az évszakok is a természet és a véletlen folytán jöttek létre. Ezzel szemben Platón szerint: „ha az emberi termékek azért mutatnak célszerűséget, azért felelnek meg ilyen vagy olyan szükségletek kielégítésére, mert értelmesen elterveztünk és létrehoztuk őket, akkor magától értetődik, hogy a mindenség szabályos, célszerűnek mutatkozó jelenségei is csupán valamilyen eszes szféra okozatai lehetnek. Mivel pedig a földünkön levő természeti képződményeket, az égitesteket mi nem voltunk képesek létrehozni, azért csupán nálunk és az anyagnál értelmesebb – hatalmasabb szférától eredhetnek”.

Az ideatan kibontakozása összefügg Platón azon törekvéseivel, amelyben a szofisták ismeretelméletét szembeállítja a megismerés objektív alapjával és lehetőségével. Elítéli őket, akik elősegítik az istentelenség elterjedését, s akiknek a tanítványainál az ateizmus már züllöttséggel párosul, valamint szembeáll azon szemléletükkel, miszerint minden dolognak mértéke az ember, s nincs állandó mérték. (Törvények című művében akár halálos büntetést is ír elő számukra.) Platón objektív idealista felfogása: a mozgó és a ható okok során nem lehetséges a végtelenbe haladni, s ezért végső soron okot kell felvetnünk, amely nem más, mint Isten.

Platón szerint az ideák „örök, mozdulatlan, változatlan és szellemi természetű dolgok, amelyek az anyagi realitáson túl, egy transzcendens világban léteznek”. Ez utóbbi az igazi létet jelenti, amelyhez képest az anyagiak csupán „árnyéklétezést” képviselnek. Az idea nemcsak a

megismerésnek, de a létezésnek is előfeltétele. „Az idea, mint valami megmaradó, egyetemes osztályt képviselő mozzanat, előfeltétele annak, hogy bármit is létezőnek mondhassunk.” A keletkezés, átalakulás és elmúlás közepette található állandó keresésén vizsgálta, hogy milyen viszonyban állnak fogalmaink a valósággal. Szerinte a dolgoknak megvan az állandó lényege, ezt azonban tőlünk független külső létezés szabja meg.

Platón idős korát elérvén, a realitáshoz közeledvén már nem tagadta meg sok tárgy létezését és az érzékeléssel szemben az igazi tudás objektív lényegének feltárását. Úgy vélte, hogy a fogalomalkotás a visszaemlékezéssel áll összefüggésben, s az emberi fogalmak egymásra vonatkozó léttel bírnak.

A problémák folytonossága egész életünkön át felfedezhető, sok olyan kérdés van, amelyre nem tudunk tökéletes választ adni. Filozofálásunk csupán felvetéseket, megoldási lehetőségeket adhat számunkra, hiszen a problémákra összpontosít, még ha az csak valami megismerésének a problémája is. Indoklást kíván és érveket sorakoztat, következtetően, bizonyítóan. Felvetéseink csökkenthetik ugyan bizonytalanságérzetünket az ismeretlennel, vagy az eddig ismertnek vélttel szemben, kitágítja látókörünket, egyfajta szabadságot nyújthat számunkra, de ugyanakkor egyértelmű bizonyítást nem ad. Különös ellentét keletkezik: „a filozófia csökkenti azzal kapcsolatos bizonytalanságérzetünket, hogy mik is a dolgok valójában, ugyanakkor jelentős mértékben bővíti ismereteinket azzal kapcsolatban, hogy mik lehetnek.”

Marsi Edit

Pilinszky János:

A várakozás szentsége

(részlet)

Az adventi várakozás lényege szerint: várakozás arra, Aki van; ahogy a szeretet misztériuma sem egyéb, mint vágyakozás az után, aki van, aki a miénk. Persze, erről a várakozásról és erről a vágyódásról csak dadogva tudunk beszélni. Annál is inkább, mivel Isten valóban megtestesült közöttünk, vállalva a lét minden egyéb súlyát és megosztottságát. És mégis, túl idő és tér vastörvényén, melynek – megszületvén Betlehemben – maga a teremő Isten is készséggel és végfietlen önátadással vetette alá magát. Advent idején mi arra várakozunk, és az után vágyhatunk: ami megtörtént, és akit kétezer esztendeje jól-rosszul a kezünk között tartunk. Vágyódunk utána és várakozunk rá, azzal, hogy Isten beleszületett az időbe, módunkban áll kiemelkedni az időből. Az adventi várakozás hasonlít a megemlékezéshez, de valójában mindennél távolabb áll tőle. Valódi várakozás. Pontosabban úgy, ahogy a szeretet mindennél valóságosabban vágyakozik az után, akit magához ölel és örök újszülöttként a karjai között tart.

Az egyházi esztendő

Advent első vasárnapjával kezdődik az egyházi esztendő. A soron következő négy hét egyben a várakozás időszaka is, a reménykedés, a lelki felkészülés ideje karácsonyra, **Jézus** születésére.

Az advent szó jelentése a latin „adventus domini”, az Úr eljövetele kifejezésből származik. A hagyományt valószínűleg – a római liturgiától eltérő – gallikán szertartásrend honosította meg a IV. században: a hí-

vők vízkeresztkor keresztelkedtek, a megelőző három hét pedig a felkészülésről szólt. Az V. században az adventi időszak a karácsony elé került, kezdetben hat héten át tartott, később négy hétre csökkent.

Advent a karácsony (december 25.) előtti negyedik vasárnap – más megfogalmazásban a **Szent András** napjához (november 30.) legközelebb eső vasárnap – veszi kezdetét, és karácsonyig tart. **VII. Gergely**

pápa volt az, aki négyben határozta meg az adventi vasárnapok a számát. Számos keresztény ünnephez hasonlóan advent kezdete minden évben más időpont-ra esik.

Advent első vasárnapja, a keresztény egyházi év első napja mindig november 27. és december 3. közé esik. A december 25. előtti utolsó vasárnap advent negyedik vasárnapja, az azt megelőző advent harmadik vasárnapja, és így tovább. A négy adventi vasárnap csak abban kü-

lönbözik egymástól, hogy az első alkalommal megterítjük az **Úr** asztalát. Ettől eltekintve az egész adventi idő a **Krisztus** jövetelére figyelmeztet (*advenio* = *jövök, eljövök*; *adventus* = *megérkezés, Krisztus érkezése*).

Adventkor a keresztények nemcsak a Jézus születése előtti várakozásról emlékeznek meg, hanem további két jelentése is van az ünnepnek. Várják ugyanis az Úr eljövetelét a saját életükben is: hogy keresztény életvitelükkel minél közelebb kerüljenek Istenhez, Jézus tanításához. Továbbá várják Jézus Krisztus második eljövetelét is, s igyekeznek felkészülni az utolsó ítéletre.

Az adventnek négyes tekintetét kell figyelembe venni. Először: Krisztus az, akitnek eljöveteléről jövendöltek főként az ószövetségi próféták; az egész Ószövetség könyve végeredményben nem egyéb, mint Krisztusra irányuló előremutatás. Másodszor: Krisztus az, aki a prófétai jövendölések szerint valóban eljött, megérkezett karácsonykor. Harmadszor: Krisztus az, akit az állandó mában, a mindenkori

jelenben naponta várni kell, hogy újból minden napon megérkezzék; a jövetelvárás tehát legyen a szív állandó története. Negyedszer: Krisztus az, aki a maga idejében eljön ítélni eleveneket és holtakat, amint ezt az Apostoli Hitvallás tanítja.

Szokások és szertartások

A katolikus egyházban **advent liturgikus színe a lila** (viola), mely a bűnbánatot, a szent fegyelmet és összeszedettséget jelképezi. **Örömvasárnap** (*gaudete* vasárnap), advent harmadik vasárnapján az Úr eljövételének közelségét ünneplik, e nap **liturgikus színe a rózsaszín**. (Az adventi koszorú gyertyáinak színe: három lila és egy rózsaszín.) Az egész időszakban dísztelen az oltár, az orgona szerepe pusztán az énekek kíséretére korlátozódik.

Advent kezdetét éjféli harangszóval jelezték, amelyet hazánkban egyes helyeken felújítottak. Az advent igazi szakrális ízét, meghitt hangulatát a **hajnali mise** vagy **angyali mise, aranyos mise**, liturgikus szóval **roráté** adja meg, amely még a középkori hazai liturgia marad-

ványa. E szertartásokon különös hangsúlyt kap a megváltó várása és Szűz Mária tisztelete. Ugyancsak adventhez köthetők az **ó-anti-fónáknak** nevezett egyházi énekek. Nevük onnét ered, hogy az „Ó!” felkiáltással kezdődnek. A hívek a hajnali sötétben várják a napfényt, a Messiást, mint hajdan a próféták.

A **szentcsalád-járása** a 20. század elejéről származó katolikus szokás. A hívek minden nap más házhoz visznek egy, a szent családot ábrázoló képet, és e képnél imákat mondanak, s kisebb szertartásokat mutatnak be. A népszokás arról a bibliai eseményről emlékszik meg, amikor a gyermekét váró **Szűz Mária** és **Szent József** Betlehembe érve szállást kerestek maguknak.

A karácsonyt megelőző várakozás az eljövételben éri el jutalmát. Régebben egyes vidékeken nevezték ezt az időszakot „**kisbőjtnek**” is. Az adventi bőjt idő alatt tiltották a zajos mulatságokat és az ünnepélyes házasságkötéseket, de az utóbbit az 1661. évi nagyszombati zsinat püspöki engedéllyel fűggővé. Szerdán és pénteken szigorú bőjt volt,

szombaton pedig húsételtől való megtartóztatás.

Az adventi koszorú

Adventkor a 19–20. század óta szokás koszorút készíteni. Az **adventi koszorú** őseit 1839-ben **Johann H. Wichern** német evangélikus lelkész készítette el: egy felfüggesztett szekérkeréken 23 gyertyát helyezett el, melyek közül minden nap egy-egy többet gyújtott meg karácsonyig. Ma az adventi koszorú általában fenyőágból készített kör alakú koszorú, melyet négy gyertyával díszítenek. A gyertyákat vasárnaponként (vagy előző este) gyújtják meg, minden alkalommal eggyel többet. A világító gyertyák számának

növekedése szimbolizálja a növekvő fényt, amelyet Isten Jézusban a várakozónak ad karácsonykor.

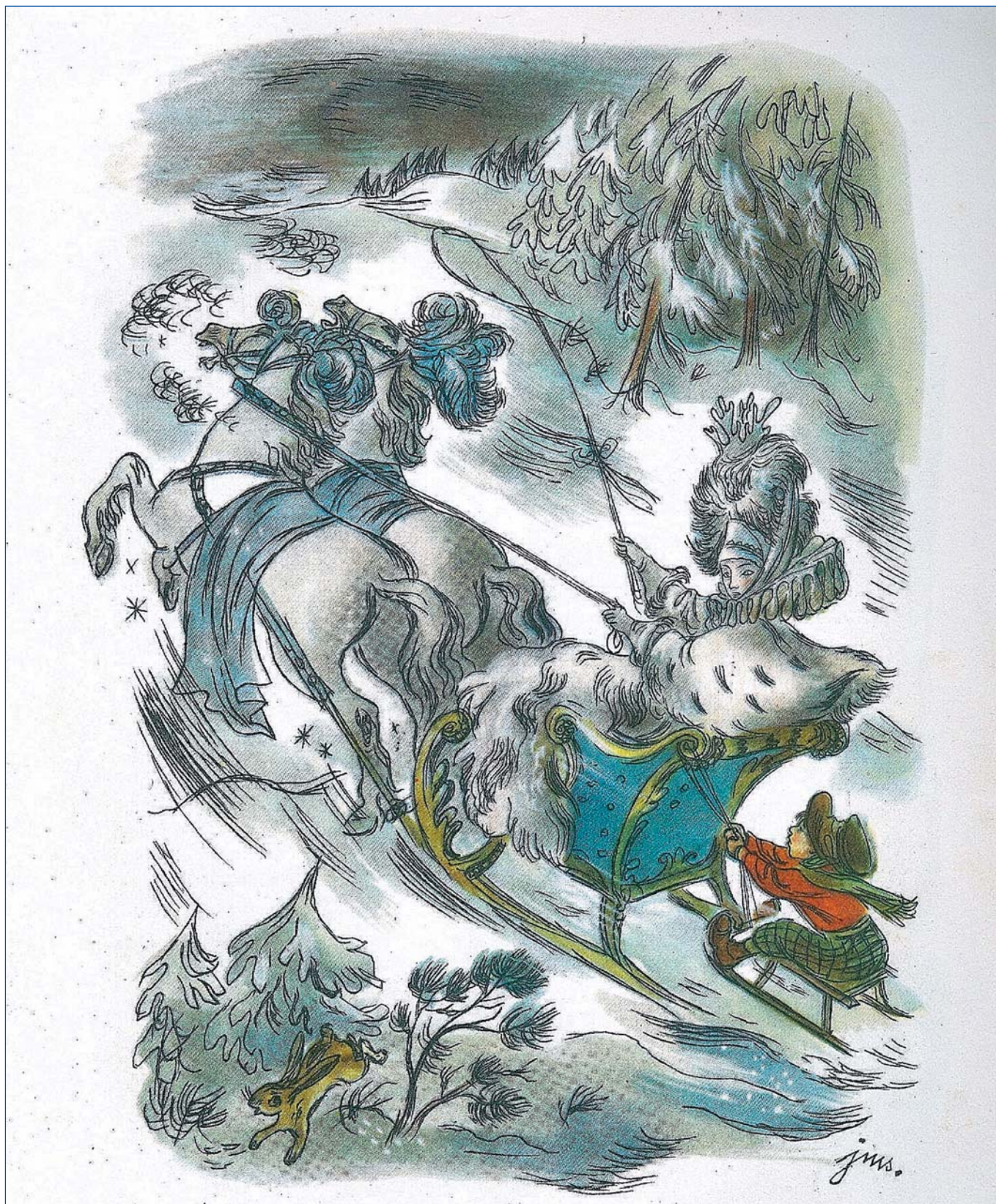
Minden gyertya szimbolizál egy fogalmat: **hit, remény, szeretet, öröm**. A gyertyák egyben a katolikus szimbolika

szerint egy-egy személyre vagy közösségre is utalnak: a hit: **Ádám** és **Éva**, mint akiknek elsőként ígérte meg Isten a megváltást; a remény: a zsidó nép, akinek megígérte, hogy közülük származik a **Messias**; a szeretet: **Keresztelő Szent János**, aki hirdette Jézus eljövételét, és készítette az utat az emberek szívéhez; az öröm: **Szűz Mária**, aki megszülte a Fiút (rózsaszín gyertya).

Az adventi naptár

Az **adventi naptár** használatának népszokása 1900 körül kezdődött, kialakulása egy német édesanyához köthető, akinek kislánya, Gerhard, már hetekkel az ünnep előtt türelmetlenkedett a várva-várt ajándékok miatt. Az édesanya ezért érdekes játékot talált ki számára. Egy kemény papírlapot huszonegy részre osztott és mindegyik részre rátűzött egy-egy darab csokoládét, majd megengedte, hogy a gyermek minden este megegyen egyet. A kisfiú felnőtként sem felejtette el ezeket a meglepetéseket. Üzleti vállalkozásba kezdett: olyan naptárt szerkesztett, amelyen huszonegy ablakocska mögé elrejtett egy-egy csokoládét, cukorkát és ezek az ablakocskák csak a spaletták kinyitása után váltak láthatóvá.

Hallgasd, hogy csengők hangja cseng-bong, és hogy száll!
Friss hóban száguld gyorsan, szélként suhan egy szán.

Ott lenn a lejtő végén vár sok jó barát,
Ujjongó hangjuk szinte hajtja a suhanó szánt.

Leroy Anderson — Mitchell Parish: Szánkózás (részlet)

Gazdag Erzsé:

Megjött a télapó

Szánon jött. A hegyeken
fenyők búcsúztatták.
Zsákját tükrös hegyi tón
vizilányok varrták.

Medvék mézet gyűjtöttek
nyár derekán néki.
S egy kosárban áfonyát
küldött az Ősz néni.

Pirosszemű mókusok
mogyorója csörren.
S megcsendül a kicsi szán
csengője a csendben.

Itt van már az udvaron.
Toporog a hóban.
Teli zsákja a tiéd,
dúskálhatsz a jóban.

Weöres Sándor:

Suttog a fenyves

Suttog a fenyves, zöld erdő,
Télapó is már eljő.
Csendiül a fürge száncsengő,
Véget ér az esztendő.

Tél szele hóval, faggal jó,
Elkel most a nagykendő.
Libben a tarka nagykendő,
Húzza-rázza hósszellő.

Suttog a fenyves, zöld erdő,
Rásztál a hófelhő.
Végire jár az esztendő,
Cseng a fürge száncsengő.

Tóthárpád Ferenc:

Surran a Krampusz

Surran a krampusz,
csörren a lánc.
Szán megy előtte,
szél megy utána.

Este, ha indul,
bár oka nincsen,
mint aki félős,
körbetekinget,

s úgy oson házról
házra a gyáva.
Koppan a jégen
csöppnyi patája!

Hogyha eléd áll,
hogy megijesszen,
csiklandozd meg,
hogy elérresszen!

Szemendei Ágnes:

Mikulás

Hullanak a pelyhek,
fehér már az erdő,
rénszarvas szánján,
Télapó is eljő.

Vidáman biztatja
szarvasait hangja.
Hohohohó rajta, a
felhők között balra.

Lázasan dolgoznak
apró gyermek kezek.
Cipőcskék az ablakba,
és kíváncsi kis fejek.

De erősebb az álom,
ágyba viszi őket.
Így csak reggel látják,
a megtelt cipőket.

„Kegyetlen hideg volt, hullott a hó, és már sötétedett; az esztendő utolsó napját mutatta a naptár. A kemény hidegben egy szegény kislány járta a sötétedő utcákat, ... csillogó hópelyhek tapadtak szépen göndörödő, flosszú, szőke hajára ...”

(J. CH. Andersen: A kis gyufaáruslány)

Sáfár Sándor megjárta a poklot avagy egy néptanító a II. világháború utolsó napjaiban és a hadifogságban

Szarvas, 2002 – Wuscher Anna – 3. rész

*Az írás 2002-ben a XLVII. Országos Néprajzi Gyűjtőmunka pályázaton
4. díjat nyert*

Tóth István a bort inni kezdte. Az első pohár után azonban kihányta, mert a bor is répából készült. Ez a nagy hányás azonban, helyrehozta a gyomrát. Orvosságként működött a gyomrában.

Sáfár Sándor egy alkalommal a faluban találkozott egy helybeli, orosz lánnyal. Annuskának hívták. Reggel, este a falubeliektől ő gyűjtötte be a tejet. Gondolom megtetszett neki Sáfár, mert hívta, hogy esténként keresse fel a tejbegyűjtő helyen. Ő elment a megadott időben és helyre. Annuska minden alkalommal adott neki egy kis pléh pohárban kb. egy deciliter tejet. Ha a lány főnökei megtudták volna, nagy bajt hozott volna a lány saját fejére. Az elkövetett bűnökért aránytalanul nagy büntetéseket szabtak ki, de ő megkockáztatta a tettenérést vagy a besúgást. A szerelem plátói volt, mert szexről egy egészségesen telje-

sen leromlott embernél, szó sem lehetett. A kapcsolat távolabbi kilátásai sem kecsegtettek semmi jóval. Sáfár rettenetes honvágytól szenvedett. A hatóságok talán nem is engedélyezték volna, mint ahogy azt sem, hogy Annuskát magával hozhassa Magyarországra.

A lopásokról.

Egy marék búza vagy köles eltulajdonításáért, egy fej káposztáért – a parancsnok hangulatától függően – huszonnégy óra karcerba zárás, vagy több évi börtön járt.

A kercer földbe ásott gödör, bunker volt, vékony tetőzettel. Aki idekerült, különösen télen, vékony ruházatban, nem biztos, hogy élve került ki.

Egy alkalommal jelezték a vasútról, hogy a láger részére érkezett egy vagon só. A tábor parancsnokai összetoboroztak nagy hirtelenjében egy brigádot. Tóth

István és Sáfár Sándor is a brigádhoz tartozott, mert kevés embert tudtak váltás idején, munkaidőben összeszedni. Kimentek az álmásra. Kinyitották a vagon. Üres. Csak a padlóról tudtak a brigádtagok egy-egy marék sót saját részükre összesöpörni. Ettől kezdve, a következő szállítmányig sótlanul főztek a „szakácsok”, mert papír szerint megkapták a sóból a fejadagot. Az senkit nem érdekelt, hogy a vasúton lába kelt.

Néhány szó a munkáról.

Tudatosan-e, vagy a véletlen hozta, hogy dolgoztatták a tönkrement embereket, nem tudom. Mindenesetre hasznosnak bizonyult. A nyolc órás munkaidő alatt a foglyoknak nem volt ideje saját nyomorúságos sorsukról gondolkodni és ez idő alatt nem jártak gondolatban otthon szeretteiknél, mert figyelmüket lekötötte a

munka. Igaz, nem sok értelmét látták munkájuknak, mégis, amíg dolgoztak, élő, reménykedő embereknek érezték magukat. A betegek teljes depresszióba estek, minden reményük elvesztett, hogy egyszer hazajutnak.

Gyötörte a hadifoglyokat a honvágy.

Közltek az orosz parancsnokok, hogy innen szökni nem lehet, nagy a távolság az egyes települések között. A zord időjárás miatt úgysem jutnak messzire, és akit szökésen kapnak, azt nagyon megbüntetik.

Az embereknek azonban hiába a szó, a honvágy erősebb a félelemnél. Néhányan megpróbálkoztak a szökéssel. Természetesen elfogták őket. Az örök a visszahozott foglyokat társaik szeme láttára verték félholtra. Akik ezután is indultak, azt visszahozataluk után szintén társaik szeme

láltára, egyszerűen agyonlőtték.

A szökést nehezítette, hogy a hadifogoly lágernek környékén lévő falvak lakóit amolyan „határőr falvaknak” szervezték be. Az elfogott hadifoglyokért jutalmat adtak. (Erre a példára szervezték meg Magyarországon is az ötvenes években a határőr falvakat.)

A honvágý azonban olyan, hogy nem lehet leküzdeni. Úgy érzi az érintett, hogy jobb a biztos halál is, mint a rabság. A vágy, az érzélem kikapcsolta az emberek tudatát. Nem tudták felmérni a veszélyt.

Egy rettenetes „orosztéli” napon, amikor mínusz húsz, mínusz negyven fokot mutatott a hőmérő, a szél hordta a havat és a láger őrei is fedett helyre bújtak, Tóth István és Sáfár Sándor nem tudta legyőzni a honvágýát. Kiléptek a kapun. Nem figyelt rájuk senki, mert szabadon járkálhattak. Elindultak haza. A szél szembe hordta a havat. Nem láttak semmit, csak mentek, mentek, mentek „haza”. Körülbelül két óra hosszat meneteltek, vánszorogtak. Annyira elfáradtak, hogy hol az egyikük, hol a másikuk akart leülni egy-egy hókupacra. Mikor melyiküknek jutott el a tudatáig, hogy menni kell tovább, mert megfagnak, az húzta, vonszolta a másikat. Egyszer csak felnéztek. Ötven méterre álltak a tábor kapujától. Észbe kaptak, hogy a tomboló viharban egy százötven méter átmérőjű körben, körbe-körbe jártak. Később tudták meg, hogy két óra hosszat. Agyonfagyva, legyengülve visszavánszorogtak a lágerbe. Hóvak-ságot kaptak.

Othhonról semmi hírt nem kaptak. Életük végéig nem bocsátották meg a Vöröskeresztnek, hogy nem járt közben a szovjet hatóságoknál, hogy hírt kaphassanak othhonról és életjelt adhassanak magukról szeretteiknek. Csak 1947-ben írhattak dátum nélküli lapot haza. Természetesen szöveg nélkül. Csak annyit közölhettek, hogy kinek, ki küldi a lapot és melyik táborból.

lezőlap hátára, és ráírta: HAZA!

Mi volt a hadifoglyoknak a haza?

1. Családjuk.
2. Lakhelyük.
3. Magyarország.

A fogságban másképpen csoportosították az emberek a fogalmakat. A foglyok az első időben sokat imádkoztak, tehetetlenség-

vontató mozdony elé és ezzel jöttek haza.

A német grafikus kedveskedésből Terescsenkó orosz parancsnokról is készített karikatúrát. A kép az orosz tisztet felbőszítette. Hiába magyarázták neki, hogy ez értékes mű, mert neves grafikus készítette és, hogy más-
hol ezért fizetnének. Terescsenkó a grafikus huszonnégy órára karcerba záratta.

Воспущен

 Союз Обществ Красного Креста и Красного Полумесяца СССР

Почтовая карточка военнопленного
Carte postale du prisonnier de guerre

Бесплатно
Franc de port

Кому (Destinataire) *Strassburger Antalné*

Куда (Adresse) *Будапешт*
(страна, город, улица, № дома, округ, село, деревня)
Мадия Терезия д/р 3. Магyarország

Отправитель (Expéditeur)
Фамилия и имя военнопленного *Сáfár Sándor*
Nom du prisonnier de guerre

Почтовый адрес военнопленного *Ланер 7134/1*
Adresse du prisonnier de guerre *C.C.C.P.*

А шовьет, magyar postát megjárt levelezőlap

Tóth István és Sáfár Sándor családját kitelepítették Szlovákiából 1947-ben. А kitelepítésekről Гонцс-
ренкó századostól értesültek. Ezért a fentiek, tehát Sáfár is nem címezhetett haza tábori lapot, mert nem kapták volna meg, hiszen nem tudta a szülők tartózkodási helyét. Kis gondolkodási idő után nagynénének Strassburger Antal-nénak Budapestre küldte el a vöröskeresztes értesítést.

А néмет táборban volt egy grafikus, ő készített Sáfárról karikatúrát a leve-

гükben néһа кáромкодтак. Az évek múlásával sokat кáромкодтак és mind kevesebbet имáдкозтак.

А фентебб емлített néмет grafikus másik karikatúrát is készített Sáfárról. Születésnapjára üdvöзлетet rajzolt és küлдөттсггел адтáк áт neki а néметек.

Амикор áт а hadifogoly csoportот szállítottáк hаzа, аmelyikkel Sáfár is hаzа-
jöһетett, аз емлített néмет grafikus nagyméretű képet készített Sáfárról. Petőfi-
ként áбрáзолта. Ezt а képet аказттáтáк а szerелвэнт

Sáfár Sándort Zsilinszky Kázmér bencés tanár keresztette. Ha megtudta, hogy valaki hazajött az orosz fogságból, felkereste vagy személyesen vagy levélben, hogy volt tanítványa, barátja sorsa felől érdeklődjön. Így történhetett meg, hogy Sáfár szülei tőle kapták az első híreket.

А táборban а legнеһе-
зетт napok а үннеpek voltak.

Ilyenkor нэмán үлт мин-
денки а причесен és léл-
екben оthон járt szeretteik-

Zsilinszky Kázmér bencés tanár szentmisét mond Sáfár Sándorért

nél. Elgondolták, hogyan töltötték a háború előtt a karácsonyt, a húsvétot.

Egy Nikolajevkán történt emlékezetes esetről Sára Sándor is megemlékezik egyik hadifoglyokról készült filmjében. (Név nélkül.)

Május elsején Sáfár Sándor hajnalban fogta a hegedűjét és a láger közepére állva eljátszotta a *Szeretnék május éjszakákon* című dalt, majd a saját nótáját: *Hajlik a jegyenye*. Hangosan zokogott az egész tábor. A filmben nyilatkozó hadifogoly bizonyosan felismerné Sáfár Sándort az első részben mellékelt fényképről.

Sáfár antifasiszta kulturális tevékenységét őrzik a Nikolajevkán készült jegyzetei. Mint már említettem, kötelező előadások voltak megadott témákban. Hasznosak voltak ezek az előadások, mert reményt adtak

a foglyoknak, hogy egyszer hazajutnak, hisz azért képezik, tanítják őket.

Sáfár, mint kultúr antifa, zenekart szervezett. Tehette, hisz már diák korában a pápai tanítóképző cigányzenekarának primása volt. (Nem cigány.) A foglyokból énekkart szervezett. Magyar népdalokat, magyar nótákat és orosz dalokat tanított be, magyarul és oroszul.

Közkíváncsra fejből leírt verseket és valamelyik önként jelentkező hadifogoly elszavalta. A háború előtt divatos színdarabokat írt le emlékezetből és eljátszotta. Humoros jelene- teket, tréfákat adtak elő. Írt is színdarabokat, melyeket szintén előadtak. Egy ilyen színdarabjáról a hadifogoly újság is megemlékezett. Ennek az újságnak ő is küldött kisebb cikkeket. Ezek a kulturális események felvidították a ha-

difoglyokat. Elvonta figyelmüket nyomorult életükről.

A sok készített jegyzetből három cementes zsákra, lila tintával írt füzetet haza hozhatott. Emlékként őrzi a család. Előadások, versek, színdarabok, dalok szövege, esetleg kottája található bennük.

A parancsnokok közül Goncsarenkó századossal alakított ki baráti kapcsolatot. Jobb életkörülményeket nem tudott neki teremteni, de lelki segítséget, támaszt jelentett számára barátsága.

1948. május 2-én érkezett haza Sáfár Sándor Magyarországra. Goncsarenkó önként vállalta a hadifogoly szerelvény kíséretét. Máramaros szigetén Goncsarenkó átöltelte és sírva búcsúzott Sáfártól. Őt és Tóth Istvánt külön, kísérő

iratokkal adta át a magyar hatóságoknak.

Debrecenben jelentkeznie kellett, ahol kapott egy papírt, hogy jelentkezzen a Honvédelmi Minisztérium Politikai Főcsoport Főnökségén.

Szüleit Vácra telepítették. Azonnal felkereste őket. Anyjával való beszélgetése megerősítette abban, hogy semmiképpen nem vállalt továbbszolgáló katonai állást. Mindig is pedagógiai elhivatottsága volt. Sáfár anyja tudott több esetről, amikor a hazaérkező hadifoglyot szülei azonnal ellátták minden jóval. A kiéhezett, hirtelen sokat evő ember hazaérkezése után halt meg. Ezért Sáfárnak csak lassan, fokozatosan engedte terhelni a gyomrát.

Sáfár jelentkezett a Honvédelmi Minisztériumban a megadott osztályon. Valóban katonai feladatokat akartak adni neki. Nem vállalta. Ekkor lépett elő Gerő Ernőné (Gerő első felesége), aki a hazatérő hadifoglyok közül hivatásszerető pedagógusokat keresett. Sáfárnak felajánlotta a Gyermekvédő Liga egyik iskolájának az igazgatását. Sáfár elfogadta. Itt kezdte meg hazaérkezése után munkáját.

Sáfár Sándor leírt életrajza elgondoltató. Meny-nyi értékes ember esett áldozatul a háborúban, a hadifogságban és egyes emberek betegesen kínzó, gyilkoló ösztönének.

Hol tartana mára ez az ország, ha minden hazáját szerető ember munkával, tetteivel segítette volna az ország fejlődését.

– vége –

Nyelvlecke kezdőknek

o anav (-a) <i>hn</i>	név
ashel (1), ashol (3) <i>tgyl</i> (asel, asol)	marad
baxtalo/-i <i>mn</i> (bahtalo)	szerencsés
bushol (3) <i>tgyl</i>	hívják, neveztetik
o Del <i>hn</i>	Isten
del* <i>tgyl</i>	ad
detehara <i>hat</i>	reggel
o dyes (-a) <i>hn</i> (gyesz)	nap
o grast <i>hn</i> (tsz: grast) (graszt)	ló
kado/-i <i>névm</i>	ez
kon <i>névm</i>	1. ki? 2. aki
lasho/-i <i>mn</i> (laso)	jó
lashoj tyo dyes! (lasoj tyo gyesz!)	jó napot!
e luludyi (-i) <i>nn</i> (lulugyi)	virág
o manush (-a) <i>hn</i> (manus)	ember
e ratyi (-a) <i>nn</i>	1. éjszaka 2. este
o rom <i>hn</i> (tsz: rom)	1. cigány (<i>ember</i>)
e romnyi (-a) <i>nn</i>	2. férj
sar (szar)	1. cigányasszony
sar bushos?	2. feleség
te del o Del	1. hogy, ahogy 2. mint
si (szi)	hogy hívnak?
so <i>névm</i> (szo)	adjon az Isten!
o shavo (-e) <i>hn</i> (savo)	van
e shej (-a) <i>nn</i> (sej)	1. mi? mit?
tyiro/-i	(cigány) fiú
o vurdon (-a) <i>hn</i>	(cigány) lány
zhal* <i>tgyl, múlt i.</i> (zsal)	1. (a te) ...-d 2. tied
o ambrol (-a) <i>hn</i>	kocsi, autó
o bakro (-e) <i>hn</i>	megy
e buraca (-i) <i>nn</i>	körte
e chiriklyi (-a) <i>nn</i> (csiriklyi)	kos, juh
o dad (-a) <i>hn</i>	gomba
e drakh (-a) <i>nn</i>	madár
jekh <i>szn</i>	apa
kodo/-i <i>névm</i>	szőlő
kodol <i>névm</i>	egy
e mami <i>nn</i>	az
e muca (-i) <i>nn</i>	azok
na <i>hat</i>	nagyanyó
ova	macska
o tata <i>hn</i>	nem, ne
voj <i>névm</i>	igen
o bal <i>hn</i> (tsz: bal)	apa
o barr (-a) <i>hn</i>	ő
o bashno (-e) <i>hn</i> (basno)	haj, fn
	kő
	kakas

o bersh (-a) <i>hn</i> (bersh)	év, esztendő
e grasnyi (-a) <i>nn</i> (grasznyi)	kanca
o kasht <i>hn</i> (tsz: kasht) (kast)	fa
e khanyi (-a) <i>nn</i>	tyúk
e kher (-a) <i>nn</i>	csizma
kher (-a) (tsz: kher is) <i>hn</i>	ház
e raca (-i) <i>nn</i>	kacsa
shax <i>hn</i> (tsz: shax) (sah)	káposzta
o shon (-a) <i>hn</i>	hold
o vast <i>hn</i> (tsz: vast) (vaszt)	kéz
o bov (-a) <i>hn</i>	kemence
o/e cherhaj (-a) <i>hn</i> (cserhaj)	csillag
e chipta (-i) <i>nn</i> (csipta)	szalag
o chokano (-ura) <i>hn</i> (csokano)	kalapács
o naj (-a) <i>hn</i>	ujj
ande <i>nn</i> , ando <i>hn</i> , <i>vsz</i>	1. -ban, -ben 2. -ba, -be
e dej (-a) <i>nn</i>	anya
desh <i>szn</i> (des)	tíz
duj <i>szn</i>	kettő
efta <i>szn</i>	hét
ijja <i>szn</i>	kilenc
jekh <i>szn</i>	egy
kaj <i>hat</i>	1. hol? hova? 2. ahol, ahova
kaj si? (kaj szí?)	hol van?
kathe <i>hat</i>	1. itt 2. ide
kothe <i>hat</i>	1. ott 2. oda
le love <i>tsz, hn</i>	pénz
o lovo <i>hn</i> (tsz: love)	pénzdarab
oxto <i>szn</i> (ohto)	nyolc
panzh <i>szn</i> (panzs)	öt
e shkola (-i) <i>nn</i> (skola)	iskola
shov <i>szn</i> (sov)	hat
shtar <i>szn</i> (star)	négy
trin <i>szn</i>	három
e vulyica (-i) <i>nn</i>	utca
vaj (ksz)	vagy
avel (1) <i>tgy</i> (múlt i. avl-)	van
phirel (1) <i>tgy</i>	jár
nashel (1) <i>tgy</i> (nasel)	fut, szalad
e mesalya (-i) <i>nn</i> (meszalya)	asztal
o chaso (-ura) <i>hn</i> (csaszo)	óra
o cincari (-a) <i>hn</i>	szűnyog
e coxa (-i) <i>nn</i> (coha)	szoknya
o kokalo (-a) <i>hn</i>	csont
o lovari (-a) <i>hn</i>	lókupec cigány
o manro (-e) <i>hn</i>	kenyér
o mashari (-a) <i>hn</i> (masari)	halász cigány (<i>másár törzsbeli</i>)
o papo (-ura) <i>hn</i>	nagypapa
e paramicha (-i) <i>nn</i> (paramicsa)	mese
o petalo (-a) <i>hn</i>	patkó
e rota (-i) <i>nn</i>	kerék
o sityari (-a) <i>hn</i> (szityari)	tanító
o zhutori (-a) <i>hn</i> (zsutori)	1. ügyvéd 2. Segítő

che ? *névm* (cse?)
o paji (-a) *hn*
po *névm hn*
barvalo/-i *mn*
beshel (1) *tgyl* (besel)
but *mn*
chorro/-i *mn* (csorro)
kalo/-i *mn*
lolo/-i *mn*
marel (1) *tgyl*
nashavel (1) *tgyl* (nasavel)
parno/-i *mn*
patyarel (1) *tgyl*
pel *tgyl*
pes *névm* (pesz)
pharravel (1) *tgyl*
sa (sza)
sasto/-i *mn* (szasztó)
sode *névm* (szode)
sovel (1) *tgyl* (szovel)
thovel (1) *tgyl*
thovel (1) **pes** *vissz* (thovel pesz)
vi *ksz*
xal* *tgyl* (hal)
o gav (-a) *hn*
phenel (1) *tgyl*
o raklo (-e) *hn*
brishindel (1) *tgyl, foly* (brisindel)
dikhel (1) *tgyl*
jivdel*
o kolako (-ura) *hn*
lel (1) *tgyl*
o luno (-e) *hn*
e lyindra (-i) *nn*
e xajing (-a) *nn* (hajing)
o xumer (-a) *hn* (humer)
o akhor (-a) *hn*
e bar (-a) *nn*
e cerha (-i) *nn*
o foro (-ura) *hn*
e butyi (-a) *nn*
chi *tagadószó* (csi)
chi me chi (csi me csi)
vesh (-a) (ves)
mangel (1) *tgyl*
shuvel (1) *tgyl* (suvel) **shol** (3)
e vorba (-i) *nn*
o drom (-a) *hn*
o kipo (-ura) *hn*
ande *nn*, **ando** *hn*, *vsz*
haj
o jiv (-a) *hn*
kana *névm*

miféle ? micsoda ?
 víz
 1. -on, -en, -ön 2. -ra, -re
 gazdag
 1. ül 2. lakik
 sok
 szegény
 fekete
 piros
 ver
 1. szöktet 2. futtat
 fehér
 1. bepólyál, beteker
 1. iszik 2. szív (cigaretta, pipát)
 magát
 hasít, repeszt
 1. mind, összes 2. egyre, mindig
 egészséges
 1. mennyi? hány? 2. amennyi, ahány
 alszik
 mos
 mosakszik
 is
 eszik
 falu
 mond
 nem cigány fiú
 esik (az eső)
 lát, néz
 havazik
 kalács
 1. (meg)fog 2. (el)vesz
 sarló
 álom
 kút
 térsza
 dió
 kert
 sátor
 1. város 2. vásár
 munka
 1. nem 2. sem
 én sem
 erdő
 kér
 tesz
 1. szó 2. beszéd
 út
 kép
 1. -ban, -ben 2. -ba, -be
 igen, hát
 hó
 1. mikor? 2. amikor

o krechuno (-ura) *hn* (krecsuno)

e mal *nn* (tsz: malya)

o masho (-e) *hn* (maso)

e memelyi (-a) *nn*

o noro (-ura) *hn*

perel (1) *tgyl*

o ruv (-a) *hn*

o shoshoj (-a) *hn* (sosoj)

tele *hat*

trajil (4) *tgyl*

trajol (3) *tgyl*

o zhukel (-a) *hn* (zsukel)

e bolta (-i) *nn*

maladyol (3) *tgyl* (malagyol)

e mel *nn* (tsz: melya)

mol (3) *tgyl*

sityol (3) *tgyl/tgyl* (szityol)

tordyol (3) *tgyl* (torgyol)

trajo (-ura) *hn*

aba *hat*

azhukarel (1) *tgyl* (azsukarel)

o bajo (-ura) *hn*

e balaji (-a) *nn*

e balval (-a) *nn*

cipil (4) *tgyl*

dur *hat*

dural *hat*

feri *hat*

jekhar *szn*

ke *ksz*

kerdyol (3) *tgyl* (kergyol)

o kham (csak esz.)

o kolopo (-ura) *hn* e stadyi(a)

maj

pes *névm* (pesz)

pesko/i

phurdel (1) *tgyl/tgyl*

e rabica (-i) *nn* **randunika**

o raj *hn* (tsz: raj)

e roj (-a) *nn*

rovel (1) *tgyl*

o rup (-a) *hn*

sostar *névm* (szosztar)

-tar

-tar

o taxtaj (-a) *hn* (taxtaj)

e tigaja (-i) *nn*

o tover (-a) *hn*

vazdel (1) *tgyl* *tgyl*

xolyatnyiko/-o *mn* (hoharnyiko)

zuralo/-i *mn*

anel (1) *tgyl*

karácsony

rét, mező

hal

gyertya

felhő

1. (le)esik **2.** történik

farkas

nyúl

le, lefelé

él

él

kutya

bolt

1. találkozik **2.** ütközik

piszok

ér (*valamit*)

tanul

(meg)áll

élet

már

vár

baj

teknő

szél

kiabál

messze

messziről

csak

egyszer

mert

1. lesz, válik valamivé

2. keletkezik, születik

nap (*égitest*)

kalap

-bb (*a középfok képzője*)

magát

saját magáé

fűj

fecske

1. úr **2.** király

kanál

sír, rí

ezüst

miért?

el, tova

-tól, -től

talpas pohár, kehely

fázék

balta

emeltet

haragos

erős

hoz

cerra <i>hat</i>	kevés
cino/-i <i>mn</i>	kicsi
ingrel (1) <i>tgyl</i>	visz
phandado/-i <i>mn</i>	(be)zárt, (be)csukott
phandel (1) <i>tgyl</i>	(be)köt, (be)zár
o tejari (-a) <i>hn</i>	tányér
e vedera (-i) <i>nn</i>	fény
o vudar (-a) <i>hn</i>	ajtó
o zarzar (-a) <i>hn</i>	barack
e zen (-ya) <i>nn</i>	nyereg
o zido (-ura) <i>hn</i>	fal
e zolba (-i) <i>nn</i>	tanya
o zubuno (-ura) <i>hn</i>	kabát
e zumi (-a) <i>nn</i>	leves
e baj (-a) <i>nn</i>	ujj (<i>ruháé</i>)
e briga (-i) <i>nn</i>	bánat
e coxa (-i) <i>nn</i> (coha)	szoknya
daral (2) <i>tgyl</i>	fél
o dudum (-a) <i>hn</i>	tök
dukhal (2) <i>tgyl</i>	fáj
e kalca (-i) <i>nn</i>	nadrág
naj	nincs
o naj (-a) <i>hn</i>	ujj
najol (3) <i>tgyl</i>	fürdik
o nuro (-a) <i>hn</i>	fény
e papuka <i>nn</i> (tsz: papuchi)	cipő
e pheny (-a) <i>nn</i>	1. nővér 2. hóg
phral <i>hn</i> (tsz: phral)	fivér 1. báty 2. öccs
e vizitka (-i) <i>nn</i>	blúz
khere <i>hat</i>	1. otthon 2. haza
pushkedel* <i>tgyl</i> (puskedel)	lő
xolyajvel (1) <i>tgyl</i> (hohajvel)	haragszik
e balaji (-a) <i>nn</i>	teknő
e bokh (-a) <i>nn</i>	éhség
bokhalo/-i <i>mn</i>	éhes
o burr (-a) <i>hn</i> tsz le burr	gáz, gyom
e hilpa (-i) <i>nn</i>	róka
o horno (-ura) <i>hn</i>	kémény
hulavel (1) pes <i>vissz</i>	(meg)fésülködik
o hulyo (-ura) <i>hn</i>	bagoly
e hunava (-i) <i>nn</i>	ásó
e curulyi (-a) <i>nn</i>	bocskor
pala <i>vsz</i>	után, mögött
e paparuga (-i) <i>nn</i>	lepke
e papiny (-a) <i>nn</i>	liba
pashlyol (3) <i>tgyl</i> (paslyol)	(le)fekszik
e per (-a) <i>nn</i>	has
peril (4) <i>tgyl</i>	1. leforráz 2. abál
e piri (-a) <i>nn</i>	fazék
o por (-a) <i>hn</i>	1. toll 2. író toll
e pori (-a) <i>nn</i>	1. farok 2. nyél
e porr (-a) <i>nn</i>	bél
e purum (-a) <i>nn</i>	vöröshagyma

Az öreg galamb eteti a fiát

Sáfár Sándor és Wuscher Anna gyűjtése

Hol, hol nem, élt egy csácsórom király: Ramos. Békés természetű, kevés beszédű embernek ismerte mindenki. Soha nem háborgatta a szomszédjait, nem háborúzott. Gazdag is volt az országa. Mindenki palotában vagy nagy házban lakott. A konyhót, meg a putrit csak hírből ismerték. Szóval boldogan élt a nép, dicsérte is a fájintós Ramos királyt. Ramosnak három fia volt. Lajdi a legidősebb, Kácsér a középső, Pintyos a legkisebb. Mindhárman szemeztettek már a lányokkal.

Egy nap Lajdi bejelentette, hogy ő bizony megházasodik. Feleségül veszi Helát, a Dánosi király lányát. Ramos és a felesége Bubus, nem elenezte. – Felnőtt Lajdi. Tudja, mit csinál. Ha szereti a lányt, vegye el. Ő él vele. – Ramos ismeri a lány apját is, a Dánosi királyt. Volt nála néhány vendégségben Bégafoon. Rendes, tisztelettudó embernek ismerte meg. Igaz, kicsit lopós, de hát ki nem lopós manapság? Dános király főleg a más lovait szerette megszerezni, de azt nagyon... Kijavította, felpendítette, ha éppen kellett, befestette itt-ott, esetleg az egész lovat, s már is jól élt. Senki nem merte még gyanítani sem a balkézről szerzéseit. Tekintélye volt a vidéken. – Egy szó, mint száz, jó helye lesz Lajdinak Hela mellett Bégafoon. – Tartottak is nagy lakodalmat. Kilencvenkilenc üveghintón parádéztak az uraságok a főutcán. Mutatták a gazdag-ságukat.

A lakodalom után Kácsér is csak előhozakodott azzal, hogy ő is talált asszonyt: Pirkót. Nem királylány, de szép meg gazdag. Nem kell szégyenkeznie Hela mellett.

Pintyos is rögtön előrukkolt, hogy neki is van választottja, a Sárkeleti király lánya: Fáni. Igaz, még nem

sikerült megpuhítani a lányt, meg nemigen nézeget utána az utcán, de ami késik, nem múlik.

– Mikorra gondoljátok az esküvőt?

– Nem sürgős – mondja Kácsér.

– Az enyém pláne.

– Hát, majd akkor hozakodjatok elő a dologgal, ha a lányok igent mondanak!

Telt, múlt az idő. Napok óta Ördög Jankó, a Varazsi király lődörgött Ramos palotája körül.

– Ha becsületes ügyben járna, egyenesen bejönne.

– Miattam, hadd nézelődjön, irigykedjen! Lopni úgysem tud. Bástya veszi körül a palotát.

Ramos azért csak nem állhatta meg szó nélkül, hogy Ördög Jankó kinézetét emlegesse.

– Bubus! Ez az Ördög Jankó olyan vadembernek néz ki, mint akit vasvállával vettek el az anyja alól.

– Éppen attól jóképű, attól férfi. Nem alszik meg a szájában a tej. Olyan ember, aki nem kér, hanem elveszi, amit akar.

Ramos ráhagyta a feleségére. Mit vitatkozzon vele, amikor úgysem tud változtatni a véleményén.

Éppen jött egy küldöttség. A király bevonult a trónterembe.

Bubus fogta vödröt és kísért a palotából, mintha csak úgy véletlenül most fogyott volna el a víz. Ment a kúthoz. Meglátta Ördög Jankó. A paripáját nem hozta el, tehát felkapta Bubust a nyakába, vágatott Varazsi felé. Az asszonynak tetszett a lovaglás, vagy mondjuk inkább szamargolás. Megsarkantyúzta, s biztatta: zsá! zsá!, ami annyit jelentett, gyorsabban.

Ördög Jankó örült a szerzeménynek, az eleven, csintalan asszonynak.

Ramos a szolgálától tudta meg, mi történt.

– T aven bachtale! – legyintett Ramos és igyekezett elfeledni, hogy ilyen hűtlen lett hozzá a felesége, amikor ő úgy bánt vele, mint a hímes tojással. Díszítgette, öltöztette, arany-pénzek csüngtek a nyakán, a derekán. Két szakács főzött helyette éjjel, nappal. Mindent megkapott, amit kívánt, s akkor... elmegy egy vademberrel!

Minél inkább akart felejteni Ramos, annál szomorúbb lett. Beleöregedett a sok gondolkodásba: Miért? Miért? Tisztára ősz lett a haja. Kiszállt belőle az erő. Kilencven évesnek nézhette, aki nem tudta, hogy csak az ötvenediket tapossa. Úgy elanyátlanodott, hogy nem érdekelt már az ország sorsa sem. Ha a királlyal akart valaki beszélni, hol az egyik, hol a másik fiát küldte maga helyett, míg végül összehívta az ország főembereit meg az otthon maradt két fiát, Kácsért és Pintyost és lemondott a királyságról.

– Megöregedtem. Nem nekem való az ország vezetése. Megembe-
resedtek a fiaim. Uralkodjanak ezen túl ők!

A Főurak nagyon sajnálták Ramos. Ilyen jó világ még egyszer nem lesz az országban, mint az ő királysága idején.

A fiúk azonban örültek. Végre megkapták a hatalmat. Parancsolhatnak kedvükre. Mintha kicserélték volna őket, egy szempillantás alatt. Az eddig derék, szorgalmas legények megbokrosodtak. Egymás után zavarták el apjuk becsületes embereit. Pénzsóvárokká váltak. Uralkodhatnékjuk volt, de másokkal, meg az ország dolgával nem törődtek.

Ramos király egyszer-kétszer ki is igazította a dolgukat, de a királyfik nem túrték a zablát. Összebeszéltek, hogy Ramosnak kitelt az esztendeje, végképpen félreállítják. Behívtak

négy testőrt. Leszedették Ramosról a királyi ruhát. Rongyos khálcat, inget adtak rá és kilökték az istállóba. Ramos itt lekuporodott a szalmára és gondolkodott, hogy mi jöhet még ezután.

Hát, nem jó. Este összekötözték a kezeit, s annál fogva kötötték a kocsi után, azután a lovak közé csaptak:

– Zsá! Zsá!

Vágtában végig a főutcán. Meg sem álltak a hetes kilométerköig. Itt megfordultak, s vissza. – Persze, hogy Ramos nem tudott végigszaladni ilyen nagy utat. Egy idő után a földön vonszolta a kocsit. Amikor hazaérkeztek, leoldották a kezéről a madzagot és ismét belökték az istállóba.

Márel t o Dél! – Csak ennyit tudott kinyögni Ramos és ájultan terült el a szalmán.

Fiai most már élhették világukat.

Kácsér a kártyának élt. Volt a város szélén egy kocsmá, itt bevette magát a sarokpadba, s verte a blattot. Legjobban huszonegyezni szeretett, mert ezzel a játékkal rövid idő alatt sokat lehet nyerni. Na, persze veszíteni is. Mivel a kártya a sajátja volt, úgy ismerte, mint a tenyerét. Nem is nyert más, csak akkor, ha ő akarta. Ahány parti, annyi pohár bor. Hamarosan jókedve kerekedett. Jött a hencsereg. – Ő bizony nem fél senki ember fiától, de még az ördögtől sem.

– Attól nem is, csak mulatól – Ugratta az egyik kártyapartner.

– Miért félnék én a mulatól?

– Hát, ha nem, bizonyítsd be!

– Hogyan lehet azt bebizonyítani, hogy az ember nem fél?

– Hát, úgy, hogy most éppen éjfél van. Szép, holdvilágos az este. Kimész az Ó temetőbe, s elhozod a Pribelszki Janó fakesztjét, akit a múlt héten temettek a temető túlsó végére.

– Legyen! – mondta Kácsér, azzal indult az Ó temetőbe.

Elérkezett hamarosan a Pribelszki Janó sírjához. Nem sokat gondolkozott, kikapta a fakesztet és lassan, óvatosan indult vissza a kocsmába. Bátorításul egész úton énekelte a kedvenc nótáját.

*Leestek a tél havak,
Hegyet, völgyet beborítanak
Elmehetsz már csóró árva
Egyedül a nagyvilágba*

Háromszor, négyszer énekelhette el a nótáját, mikor visszaért a kocsmába. Nagy büszkén nyitott be.

– Na, itt a Pribelszki Janó keresztje. Rá is van írva a neve.

– Hű-ű-ű! – hördültek fel a kártyázók. – Ez ám a bátor legény!

– Bátor! Bátor, de igazán bátor csak akkor, ha vissza is viszi.

Kácsér már fordult is. Végig ment az Ó temetőn. Megérkezett a Pribelszki Janó sírjához. Nyomja vissza a fakesztet. Hanem Kácsért a kötélynél fogva húzza lefelé a muló.

Megijedt, de mennyire megijedt. Nyomban szívhűlést kapott. A szűk hely miatt elvágódni nem tudott, ülve esett rá a Janó sírjára. Teljességgel meghalt.

Várják, várják a kocsmában, de csak nem jön. A kocsmáros unja meg elsőnek.

– Záróra – mondja és tessékeli ki a vendégeket.

Megindult mindenki hazafelé.

Kuszuly Pirkóék felé lakott. Pirkó, Kácsér menyasszonya, ezért azt hitte, ide jött a temetőből. Bekiabál Pirkóékhoz:

– Itt vagy Kácsér? Miért nem jöttél vissza a kocsmába?

Pirkó szalad ki.

– Mi van Kácsérral?

Kuszuly elbeszélte mi történt a kocsmában: a fogadást, meg mindent. Aztán hazament.

Pirkó nem gondolkozott egy pillanatot sem, rohant az Ó temetőbe, ott is a Pribelszki Janó sírjához. Látja ám, hogy ott ül a síron Kácsér. Kedveskedve melléguggol, ölébe hajtja a fejét. Hízkelve szólítgatja. – Semmi. – Hirtelen, mintha hideg vasat érintettek volna Pirkó szívéhez, mert megértette, hogy Kácsér meghalt. Rögtön neki is megrepedt a szíve. Úgy maradt, ahogy guggolt, Kácsér ölébe hajtott fejjel.

Jött a muló. Tetszett neki a pár. Botjával megérintette őket, kővé változtak azonnal. Ma is ott vannak a

síron síremléknek. Az egyik pap már többször prédikált róluk, de soha nem az igazat mondta, hanem azt emlegeti: Isten büntetése miatt váltak kővé, mert Mária neve napján templomba menetel helyett dolgoztak. Tudja a pap az igazat, csak nem árulja el a népnek. A másik pap legalább azt hazudta, hogy a Demeter sírköves csinálta a két emberalakot. Tud is az olyan élethű embereket faragni!

Pintyos ez alatt egy másik kocsmában mulatott: evett, ivott, táncolt. Egyszer csak beállított a kocsmába a pokol kályhafűtője. Pintyos nem ismerte fel, hisz még soha nem látta. Ő azonban megszólította:

– Kártyázz velem Pintyos!

A királyfi nem csodálkozott, hogy az idegen névről szólítja, mert őt mindenki ismerte az országban.

A kocsmáros adott kártyát. Pintyos sokat nyert. A pokol kályhafűtője nem búsult. Van még ott arany, ahonnan ezt hozta. Inkább ugratta a királyfit.

– Akarsz sokat nyerni?

– Ki ne akarna?

– Hát, akkor részemről ez a világító bot a tét.

– Nem is világít.

– Most. Ha azonban elásott kincs van a földben, úgy világít, mintha villanykörte égne benne.

– Na és mit tegyek én ellenébe?

– Te? A lelket. Ha veszítesz, segéd leszel a pokol kályhafűtőjénél.

Nevetett Pintyos. Tréfálkozó ellenfélre akadt. Hanem, ha komolyan gondolná a dolgot, akkor is odébb van az még.

– Még azt meg is kell nyerned és a lelketem akkor is csak holtom után kapod meg, ha egyáltalán megkapod! Kezdjük!

Pintyost csábította a világító bot. Hanem mondanom sem kell, hogy Pintyos veszített. A pokol kályhafűtője azonban gavallér volt. Megnyerte a partit, de a botot otthagya Pintyosnak. Ő maga azonban azonnal tovább állt.

Pintyosnak nagyon megtetszett a bot. Napokig járta a határt. Mondanom sem kell, hogy rengeteg kincset talált. Járkált, szaglászott, mint a ko-

pó kutya. Egyszer csak alább hagyott a kincskereső kedve.

– Jó volna végre megállapodni. Olyan gazdag vagyok, hogy Sárkeleti királynak, de még Fáninak sem lehet ellenem semmi kifogása. Elmegyek, feleségül kérem.

Pintyos el is ment Sárkeleti királyhoz lánykérőbe. Hanem, Sárkeleti király meg sem szólalhatott, Fáni máris nemet mondott.

– Kocsmás, kártyás emberhez nem megyek. – Meg szívtelenhez, aki gonoszul bánik még az apjával is – gondolta, de ezt nem merte mondani.

– Nem-e? Hát akkor Sárkeleti király úr! Készüljön háborúra, mert én olyan ember vagyok, aki kétszer vesz. Egyszer észre, aztán el. Ha nem adja a lányát szép szóra, leverem a seregét és elviszem a lányát erővel.

Fáni megijedt. Sárkeleti király azonban összetrombitáltatta a katonáit.

Pintyos igyekezett haza. Ő is összetrombitálta a katonáit, lóhátra ültette őket. Akinek nem jutott ló, annak tankot, vagy repülőket adott. Aki az sem jutott, ment gyalog.

Lett akkora, de akkora csata, hogy a füsttől, meg a portól alig látták egymást az emberek.

Pintyos elől vagdalkozott. Egyszer, amikor úgy gondolta, ezt a csatát megnyerte, megugratta a lovát. Fölvágtatott Sárkeleti király kastélyának az udvarára. Innen felugrott a kastély toronyszobájába. Fánit, aki onnan nézte a csatát maga elé kapta a lovon, s vitte haza.

A háborút a fővezér folytatta egy darabig. Amint Pintyos visszapillantott, örömmel látta, hogy a pokol kályhafűtőjének vezetésével mind a hetvenhét ördög az ő oldalán harcol.

Sárkeleti király visszavonulót fűjt. Pintyos serege is megunt a hadakozást, ők is hazamentek.

Pintyos hívatta a papot, de az nem vállalta az összeesküvést, mert Fáni sírt-rítt és ellenkezett.

– Nem baj, ha nem lesz esküvő, a lakodalmat azért megtartjuk. Lassan azután majd csak megszeli az új asszony.

Folyt a bor, szórták a kerítésen át a kalácsot, a sült tyúkot a bábészkodóknak. Pintyos jókedvében volt. Tűzelte a bor.

A lakodalom közepén, úgy éjfél felé kiáltanak be a szobába:

– Pintyos gyere ki!

– Gyere te be! – válaszolt Pintyos az ismerős hangra.

– Csak egy perc, nem akarok zavarni.

– Megyek.

Pintyos kiment a sötét éjszakába. Nem is jött vissza többet. Várták, várták, de nem jelentkezett. Harmadik nap elfogyott az enni-innivaló. Az embereknek kezdett derengeni, hogy eltűnt a vőlegény. El is köszöntek egymás után valamennyien. Sürögő dolga akadt otthon mindenkinek.

Fáni egyedül maradt. Nem tudta, mi tévő legyen. Ahogyan mások, úgy ő sem sejtette hová mehetett Pintyos. Egyedül a kocsmáros volt biztos a dologban, hogy Pintyost elvitte a pokol kályhafűtője, de ő nem mert szólni senkinek. Ki tudja, mi lenne még az árulkodásából. Fáni értesítette a rendőrséget. A végén még rákenik az eltűnést. A rendőrségről aztán szépen haza ment. A rendőrök három nagy kutyával mentek ki a helyszínre, de egyik kutya jobban prüsszkölt, mint a másik, mert örölt fekete borssal szórt fel az utat a pokol kályhafűtője. Így nem jutottak semmire. Kereshetik már Pintyost, jó helyen van.

Ördög Jankó, meg Bubus rögtön tudta, üres Ramos trónja. Azonnal ott termettek és teljes hatalommal rendelkezni kezdtek.

Igen, ám! De megunt a dolgot a Szent Isten. – Elég volt a sok gazemberségből! Eljött Ramos palotájába. Elsőnek Ördög Jankót parancsolta vissza a maga birodalmába. Bubusnak csak annyit mondott:

– Veled külön számolok. Azután bement az istállóba. Leült Ramos mellé a szalmára és így szólt:

– Ramos, Ramos! De elbántak veled a fiaid! Megszoktam az emberek gonoszságát. Csak ritkán háborodok fel. Vigasztaljon, amit mondok: az öreg galamb eteti a fiát, de én

még olyan fia galambot nem láttam, amelyik etette volna az öreg galambot. Hálátlan a világ. Hanem, amit veled műveltek, az már nekem is sok! Itt a kulacsom. Igyál belőle! Erőt adó fiatalító van benne! Ebben a kis üvegben anyatejet hoztam. Cseppenünk a szemedbe, rögtön visszakapod a fiatalságodat, a szemed fiatalos csillogását.

Ramos megfogadta Szent Isten tanácsait. Nyomban megfiatalodott, megerősödött.

– Most menj, ülj vissza a trónodra! Kormányozd becsülettel az országot, mint régen! – Holnap látogass el Sárkeleti királyhoz! Kérj bocsánatot a fiad helyett a lányrablásért, a háborúért, azután kérd feleségül Fánit! Meglátod, visszajön a régi életkedved.

Ramos visszafoglalta a trónját. Másnap elment Sárkeleti királyhoz. Bocsánatot kért Pintyos fia helyett, végül feleségül kérte Fánit. Fáni boldogan igent mondott. Rögtön megtartották a lakodalmat.

A Szent Isten Bubussal is elbeszélgetett. Felhántorgatta kicsapongó viselkedését. Egy kézcsettintéssel nagy, bundás, házőrző kutyává változtatta. Azóta is rágja a nyakára tett láncot, és dühösen ugat, ha kell, ha nem.

Három nap múlva Ramos haza hozta Fánit, az új asszonyt és kezdték nála a lakodalmat. A Szent Isten egy felhőre kitette a karosszéket és onnan gyönyörködött az új párban.

Így volt, igaz volt hazug szavam egy sem volt.

Szómagyarázat:

Khálca = nadrág

Mulo = halott

T aven bachtale! = Legyetek boldogok! Legyetek szerencsések!

Marel t o Dél = Verjen meg az Isten!

Mesélő:

Rostás Gusztáv (57 éves)

Szarvas, 1990.

„Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok” támogatása

Kódszám: TÁMOP-6.1.2/A/09/1

Alapvető cél

A konstrukció alapvető céljai – a Népegészségügyi Program, illetve Társadalmi Megújulás Operatív Program célkitűzéseivel összhangban – a szív-érrendszeri, daganatos megbetegedések csökkenésének a támogatása, a korai és elkerülhető halálozás életmódi tényezőinek javítása. Az egyének egészségük iránti felelősségének-, az öngondoskodás képességének-, a helyi közösségek és a társas támogatások erősítése, az egészséges életvitelhez szükséges tudás és készségek elsajátításának a hatékony támogatása, a lakosság életminőségének javítása, az egészségben eltöltött életévek számának növelése, a megalapozott (egészség)tervekre épülő egészséget támogató döntéshozatali gyakorlat arányának emelkedése.

Specifikus cél:

- Az egészséges életmódhoz szükséges tudás, és készségek megszerzésének támogatása;
- Minden életkorban cselekvésen alapuló egészségtudatos magatartás kialakítása;
- A legjelentősebb egészség-kockázati tényezők befolyásolása célzott megelőzési-, és egészségfejlesztési programokkal;
- A helyi közösségek szereplőinek együttműködésben megvalósuló egészségtudatos döntések, tervezések számának a növelése;
- A közösségi aktivitások (különösen a színtereken), a partnerségi együttműködések, és a helyi közösségek erősítése az egészség, mint „érték és eszköz” érdekében.

Támogatható tevékenységek köre

Önállóan támogatható tevékenységek, melyek közül a pályázó egy vagy több tevékenységet is választhat:

Az egészséges táplálkozás, illetve energiaegyensúly (táplálkozás és testmozgás egyensúlya) megtartása, és/vagy visszaállítása érdekében kidolgozott programok megvalósítása, melyek eredményesen befolyásolják többek között a megfelelő folyadékfogyasztást, a túlzott só- és energiabevitelt;

A lakosság rendszeres testmozgását elősegítő szabadidős programok megvalósítása, melyek hangsúlyt helyeznek az energiaegyensúly mindkét oldalára – kivéve: technikai sportágakkal, extrém sportokkal, versenysporttal összefüggő programok;

Dohányzást, alkohol- és drogfogyasztást megelőző tudományosan megalapozott módszereket és eszközöket alkalmazó programok megvalósítása;

A lelki egészség védelmére/megőrzésére irányuló egészségfejlesztési és megelőzési programok megvalósítása;

Az életvezetési kompetenciák, az öngondoskodás képességének fejlesztését célzó programok megvalósítása az életmódváltásra kényszerülő rizikócsoporthoz és betegcsoportok körében;

A családi életre való felkészítést támogató programok megvalósítása;

A biztonságos szexuális életre való nevelést segítő programok megvalósítása;

Elsősegély nyújtási és baleset megelőzési programok megvalósítása.

Pályázók köre

Jelen pályázati kiírás keretében az alábbi szervezetek pályázhatnak:

1. Költségvetési szerv és intézménye
2. Non-profit szervezetek
3. Gazdasági társaságok

Projekt területi szűkítése

Kizárólag a hat konvergencia régió (Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld) területén megvalósuló fejlesztés támogatható.

Támogatás formája

A pályázó működési támogatásának nem minősülő, visszafizetési kötelezettség nélküli végleges juttatásban részesül (a továbbiakban: vissza nem térítendő támogatás), kivéve a gazdasági társaságok esetében, ahol a jogcím „de minimis” szerinti.

Támogatás mértéke

A támogatás maximális mértéke a projekt elszámolható összes költségének **100 %-a**.

Támogatás összege

A jelen pályázat keretében elnyerhető támogatás összege: **legalább 1.000.000 Ft, de legfeljebb 10.000.000 Ft lehet.**

A pályázatok benyújtásának módja, helye és határideje

A pályázatot 3 példányban (1 eredeti és 2 eredetiről készült, legalább annak első oldalán a pályázó aláírásra jogosult hivatalos képviselője által cégszerűen hitelesített másolati példány), valamint további 1 elektronikus példányban (CD/DVD lemezen), zárt csomagolásban, tértivevényes küldeményként vagy gyorspostai szállítási igénybevételével a következő címre kell beküldeni:

Társadalmi Megújulás Operatív Program

Kódszám: TÁMOP-6.1.2/A/09/1

Közreműködő Szervezet: STRAPI

1051 Budapest, Arany János u. 6-8.

A pályázatok benyújtása 2009. október 15-től 2010. január 8-ig lehetséges. A pályázatok benyújtásának határideje alatt a postai feladás határidejét értjük.

A pályázati időszakban a pályázók kérdéseiket a 06-40-638-638 ügyfélszolgálati kék számon vagy az nfu@nfu.gov.hu email címen tehetik fel. A pályázati feltételekkel, tudnivalókkal kapcsolatosan információkat az NFÜ honlapján talál (www.nfu.hu).

A teljes pályázati anyag megtekinthető és letölthető: www.nfu.hu honlapról.

OLVASSUNK MAGUNKRÓL!

Kedves Olvasóink!

Ezúton is szeretnénk megköszönni érdeklődésüket lapunk iránt. Örömmel tapasztaljuk, hogy olvasóköreink folyamatosan bővül, s lapunkat egyre többen olvassák honlapunkon (www.lungodrom.hu) keresztül is.

A nagy érdeklődésre való tekintettel új kezdeményezést indítunk **Olvassunk magunkról!** címmel.

- Szeretné megismertetni települése hagyományait másokkal is?
- Ismer szakmai és regionális összefogást, a szervezetek közötti együttműködés kialakítását szolgáló modellértékű programokat?
- Kulturális programon vett részt és jól érezte magát?
- Példaképként tekint valakire, aki életpályájával mások számára is minta lehet?

Fesztivál, falunap, képzési program, szakmai együttműködés?

Írjon róla, hogy mások is megtudják!

Várjuk olvasóink írásait a településükön, a megyékükben, a régióban történő eseményekről!

Leveleiket, fényképeiket várjuk szerkesztőségünk címére:
5000 Szolnok, Aranka u. 3.

A Szerkesztőség

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot

..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

.....

Előfizetési díj
egy évre: 3600,- Ft,
fél évre: 1800,- Ft,
negyedévre: 900,- Ft

*A megrendelőlapot és az előfizetési díjat
a szerkesztőség címére kérjük eljuttatni:*

5000 Szolnok, Aranka u. 3.

Telefon:

(06) 56/420-110

*Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.*

FELHÍVÁS

**Tatárszentgyörgyön,
a 2009. február 23-án történt tragédia során
egy öt éves kislány és édesapja veszítette életét.**
**Az eset során a család lakóháza
és minden vagyona megsemmisült.**

**Kérjük, amennyiben lehetősége van rá,
támogassa adományával az árván maradt családot.**

Adományát az alábbi számlaszámra utalhatja:

**Jakab Renáta, Tatárszentgyörgy
Örkényi Takarékszövetkezet Tatárszentgyörgyi
Kirendeltsége**

Számlaszám: 65500020-30038133-61000008

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Szente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Börgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván
2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Szent László út 57.
Tel: 06 (45) 421-523

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsal Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

Balázs Lajos: Házaló